

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2024

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2024—2027

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2024 (RP 41/2023 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 13.11.2023.

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2024—2027 (SRR 1/2023 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 13.11.2023.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- tillfällig överdirektör Erja Heikkinen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Riitta Kaivosoja, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Henni Axelin, undervisnings- och kulturministeriet
- ekonomichef Pasi Rentola, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Tiina Silander, undervisnings- och kulturministeriet
- konsultativ tjänsteman Minna Polvinen, undervisnings- och kulturministeriet
- konsultativ tjänsteman Sanna Nieminen, finansministeriet
- biträdande professor Sami Kokko, Jyväskylän universitet
- biträdande professor, akademiforskare Elina Sillanpää, Jyväskylän universitet
- utvecklingschef Irmeli Myllymäki, Finlands Kommunförbund
- verksamhetsledare Ida Mielityinen, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- ledande expert Satu Ågren, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry
- verksamhetsledare Henriikka Nordin, Bildningsalliansen rf
- ordförande Sannasirkku Autio, Medborgarinstitutens förbund MiF
- specialsakkunnig Risto-Matti Alanko, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- utbildningspolitisk direktör Nina Lahtinen, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- ordförande Anneliina Wevelsiep, Studieccentralerna rf
- näringspolitisk direktör Heikki Kuutti Uusitalo, Bildningsarbetsgivarna rf
- verksamhetsledare Tytti Pantsar, Finlands Folkhögskolförening rf

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

- generalsekreterare Tuija Österman, Finlands Sommaruniversitet rf
- chef för samhällsrelationer Toni Ahva, Finlands Olympiska Kommitté rf
- styrelseledamot, rektor Ilkka Niemelä, Finlands universitetsrektorers råd UNIFI rf
- ordförande Björn Wallén, Fritt Bildningsarbete rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Jämställdhetsombudsmannens byrå
- Aalto-universitetet
- Helsingfors universitet
- Nationella centret för utbildningsutvärdering
- Utbildningsstyrelsen
- Finlands Akademi
- Konsttestarna
- Åbo yrkeshögskola
- Statens idrottsråd
- Statens ungdomsråd
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Forum Artis ry
- Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry
- Koulukinoyhdistys - Skolbioförening ry
- Kultur- och konstområdets centralorganisation KULTA rf
- Sanasto rf
- Finlands biblioteksförening rf
- Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura ry
- Finlands Gymnasistförbund rf
- Ungdomssektorns takorganisation i Finland Allians rf
- Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- Finlands studerandekårers förbund - SAMOK rf
- Centralförbundet för Finlands Teaterorganisationer
- Finlands Teatrar rf
- Finlands studentkårers förbund FSF rf
- Tieteentekijöiden liitto ry
- Urheiluopistot ry
- Småbarnspedagogikens Lärarförbund SLF rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Undervisnings- och kulturministeriets andel av budgetpropositionen för 2024 är 8,0 miljarder euro, vilket är 274 miljoner euro mer än i den ordinarie budgeten för 2023. Budgetpropositionen genomför statsminister Petteri Orpos regeringsprogram genom satsningar på att höja utbildnings- och kompetensnivån hos hela befolkningen och förbättra vetenskapens genomslag och förutsättningarna för forskning och utveckling. Målet är också att konst och kultur skapas och utnyttjas mångsidigt och att en fysiskt aktiv livsstil stärks hos människor i alla åldrar.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Utskottet välkomnar starkt de betydande satsningar som riktats till undervisnings- och kulturministeriets ansvarsområde och som föreslås genomföras trots behovet att balansera ekonomin. Utskottet har behandlat budgetpropositionen och planen för de offentliga finanserna utifrån sitt eget ansvarsområde och beslutat att särskilt granska jämlikheten i utbildningen, högskoleutbildningen, finansieringen för forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet (FoUI), det fria bildningsarbetet och främjandet av en fysiskt aktiv livsstil.

Eftersom bildningsväsendet är kommunernas centrala ansvarsområde betonar utskottet att kommunerna bör garanteras tillräckliga ekonomiska resurser för att trygga ordnandet av de lagstadgade bildningstjänster som de ansvarar för. Enligt ett sakkunnigyttrande ser år 2023 exceptionellt starkt ut inom den kommunala ekonomin, men på grund av social- och hälsovårdsreformen förekommer det fortfarande betydande variationer mellan kommunerna när det gäller den kommunala ekonomin. Utvecklingsprognosen för kommunernas och samkommunernas finansiering 2024–2027 har försvagats jämfört med prognosen från senaste vår. Budgetbalansen som beaktar kommunsektorns investeringar kommer enligt de prognoser utskottet fått att uppvisa ett underskott 2024–2027 och kommunernas lånestock kommer att öka med cirka fem miljarder euro. Det ökade underskottet i kommunernas finansiering är en följd av kommunernas omfattande investeringar, ökade personalutgifter och av att skatteintäkterna har minskat jämfört med föregående prognos.

De sakkunniga har uppmärksammat utskottet på de nedskärningar som planeras utanför utbildningssektorn och som drabbar barn och unga. Utskottet tar ställning till dessa separata frågor vid behandlingen av de regeringspropositioner som berör respektive ärende. Utskottet betonar i detta sammanhang behovet av att bedöma de sammantagna konsekvenserna av olika beslut om såväl ekonomiska som verksamhetsmässiga reformer.

Utskottet betonar vikten av långsiktig utveckling av finansieringen för sitt ansvarsområde så att man kan trygga tillräckliga och högklassiga tjänster inom utbildning, kultur, idrott och ungdomsarbete samt vidareutveckla dessa så att de svarar mot de aktuella behoven. Finansieringen ska stödja en hållbar utveckling och kortsiktiga projekt ska undvikas.

Jämlikhet i utbildningen

Minska skillnaderna i lärandet

För att genomföra skrivningarna i regeringsprogrammet föreslås ett tillägg på 50 miljoner euro för 2024 för att utveckla den grundläggande utbildningen och småbarnspedagogiken. Under ramperioden ökar anslaget med 200 miljoner euro före 2027. Utskottet anser att anslagsökningen är väldigt nödvändig. Det är viktigt att det av anslaget anvisas resurser för åtgärder som främjar jämlikheten i utbildningen.

Enligt ett sakkunnigyttrande visar de nationella utvärderingarna av inlärningsresultaten inom den grundläggande utbildningen att skillnaderna i elevernas kunskaper är små på riksnivå. Däremot förekommer det skillnader mellan olika skolor, särskilt inom städerna. Det här förklaras i hög grad av den socioekonomiska situationen i olika regioner. För att lösa problemet är det viktigt

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

med utbildningspolitiska åtgärder, och utöver dem behövs ekonomi-, bostads- och sysselsättningspolitiska lösningar.

Enligt utskottet är det ytterst viktigt att stärka både stödet för lärandet och studiehandledningen i utbildningarna på andra stadiet. För det ändamålet föreslås tilläggsfinansiering på 10 miljoner euro 2024 och 20 miljoner euro från och med 2025. Målsättningarna är av största vikt, det vill säga att stödja utvecklingen och ibruktagandet av ett tydligt och kontinuerligt system för stöd för lärande som sträcker sig från övergångsskedet till avläggandet av examen på andra stadiet, samt att göra utbildningsvalen i övergångsskedet smidigare, minska avhoppet i utbildningen, förbättra de studerandes förutsättningar att avlägga examen och stärka de studerandes välbefinnande. I den yrkesinriktade examensutbildningen ska tillräcklig närundervisning tryggas i enlighet med de studerandes behov.

Vid sidan av stödet för lärande är stödet för elevernas och studerandenas välbefinnande på alla utbildningsnivåer en viktig faktor för att främja jämlikheten i utbildningen, påpekar utskottet. Utskottet betonar att eleverna och studerandena ska ha tillgång till tillräckliga elev- och studerandevårdstjänster.

Också läropliktsreformen stöder minskade skillnader i lärandet och främjar därigenom jämlikheten i utbildningen. Genom läropliktsreformen kommer allt fler unga i fortsättningen att fortsätta studera på andra stadiet och avlägga en yrkesinriktad examen eller studentexamen. Utskottet anser att det är motiverat att höja anslagsnivån för genomförandet av läropliktsreformen till 129 miljoner euro 2024.

En viktig faktor för att trygga lärande och studier på lika villkor är att undervisningen är tillgänglig och nåbar både inom läropliktsutbildning och påföljande studier. I ett sakkunnigyttrande påpekas det att fortsatta nedskärningar i finansieringen av gymnasieutbildningen äventyrar tryggheten av en högklassig, mångsidig och tillgänglig gymnasieutbildning på olika håll i landet och på båda nationalspråken. Enligt utskottet är det viktigt att en jämlik tillgång till utbildning beaktas i finansieringen av utbildningen.

För ungdomsarbetet föreslås ungefär 74 miljoner euro, vilket är cirka 4 miljoner euro mindre än i den ordinarie budgeten för 2023. De ungas välbefinnande stöds i enlighet med regeringsprogrammet. Regeringen utarbetar ett omfattande åtgärdsprogram för att förebygga utslagning bland unga. Utskottet noterar att det uppsökande ungdomsarbetet och verkstäderna på ett socialt hållbart sätt kompletterar förutsättningarna för ungas lärande och stödet för ungas välbefinnande. Utskottet välkomnar det planerade omfattande åtgärdsprogrammet för att förebygga utslagning bland unga. Utskottet hänvisar till sakkunnigyttrandena och noterar utmaningen med att understöden för ungdomsarbete samt uppsökande ungdomsarbete och verkstadsverksamhet minskar. Utskottet betonar vikten av att anvisa tillräckliga resurser för det förebyggande ungdomsarbetet.

Stärkande av grundläggande färdigheter

Det är viktigt att redan i början av skolgången, från småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen, fästa uppmärksamhet vid förutsättningarna för lärande, så att problemen ökar i senare årskurser. Kulturutskottet hänvisar till sina tidigare ståndpunkter (se t.ex. KuUB 19/2021 rd, s. 14—

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

15, och KuUU 25/2022 rd, s. 5) och betonar att den centrala grunden för lärande är goda grundläggande färdigheter i läsning, skrivning och räkning, och att tillräckliga resurser måste anvisas för undervisning i dessa.

Utskottet ser att ökningen av minimiantalet undervisningstimmar inom den grundläggande utbildningen, och den anslagsökning som anvisats för detta, behövs för att stärka förutsättningarna för undervisningen i och inläringen av grundläggande färdigheter. Med den ökade finansieringen eftersträvas i enlighet med regeringsprogrammet ett ökat timantal särskilt för årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen för undervisning i läs-, skriv- och räknefärdigheter. Det är också positivt att regeringen förbinder sig till genomförandet av strategin för naturvetenskaper och matematik för att stärka elevernas färdigheter i naturvetenskaper och matematik. Tillräckliga resurser bör anvisas för genomförandet av strategin.

Jämställdhet mellan könen

Många undervisnings- och utbildningsrelaterade projekt har också haft som mål att minska skillnaderna i lärandet mellan könen och kraftigt könssegregerade utbildningsval. Differentieringen efter kön inom utbildningen avvecklas också genom att uppmuntra till individuella utbildnings- och karriärval. Enligt ett sakkunnigyttrande krävs det ytterligare åtgärder för att uppnå jämställdhet i utbildningen. Man behöver till exempel analysera vad som orsakar skillnader i lärandet och fokusera på att minska skillnaderna för att trygga lika möjligheter till fortsatta studier.

Internationella undersökningar som mäter kunnandet har visat att Finland i jämförelse med de övriga utvecklade länderna redan länge har haft bland de största skillnaderna i lärandet mellan könen. Ett viktigt sätt att minska den här skillnaden är genom stödet för lärandet. Det är fler pojkar än flickor som får stöd för lärandet. Man bör dock inte nöja sig med att förklara skillnaderna enbart med orsaker som har med kön att göra, eftersom det till och med kan förstärka stereotypierna.

Enligt sakkunnigyttrandena kan skillnaden mellan flickors och pojkars skolframgång inte förklaras av skillnader i de kognitiva förmågorna. Däremot har skillnaderna i inlärningsresultaten under de senaste åren polariserats mellan elever med svaga kunskaper och elever med goda kunskaper. Bland både pojkarna och flickorna finns det elever med goda och svagare kunskaper. Även om man har identifierat genomsnittliga skillnader mellan flickor och pojkar i lärandet, välbefinnandet, intressen och val av utbildningar, ska man inte förenkla dessa skillnader för mycket. Utskottet betonar att varje elev och studerande ska mötas och behandlas som en individ och inte som en representant för sitt kön. Utskottet ser det som viktigt att jämställdhet eftersträvas genom åtgärder som undanröjer trånga könsroller.

Utskottet anser att skolornas och läroanstalternas arbete för att främja jämställdheten är av stor betydelse, eftersom människors uppfattning om kön och könsroller bildas i en tidig ålder. Uppnåendet av målen för jämställdhetsarbetet kan tryggas också genom satsningar på jämställdhetsplanernas kvalitet och ett konsekvent genomförande av dem samt genom grundutbildning och fortbildning för lärare.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Högskoleutbildning

Budgetpropositionen innehåller anslag på cirka 3,7 miljarder euro för högskoleundervisning och forskning. Det är 214,9 miljoner euro mer än i den ordinarie budgeten för 2023.

Det föreslås att basfinansieringen för högskolorna ökas med 152 miljoner euro, vilket motsvarar den höjda kostnadsnivån. Enligt kulturutskottet är det viktigt att bestämmelsen om indexhöjning enligt lagstiftningen tillämpas på den statliga finansieringen för universitet och yrkeshögskolor, och att högskoleindexen inte skärs ned eller fryses, vilket påverkar omkostnaderna. På det sättet skapas stabilitet i finansieringen av högskolorna. Kulturutskottet förordar att de reglerade maxi-
miavgifterna för det öppna utbildningsutbudet vid universitet och yrkeshögskolor kommer att höjas.

Enligt budgetpropositionen är målet att antalet högskoleutbildade unga vuxna ska uppgå till så nära 50 procent som möjligt före 2030. För att främja ovan nämnda mål föreslås 11,7 miljoner euro för 2024 och sammanlagt 41,3 miljoner euro under 2024—2027 i syfte att öka antalet nybörjarplatser vid högskolorna. Utskottet framhåller att dessa satsningar är betydande, men uttrycker samtidigt sin oro över om finansieringen räcker till för att höja utbildningsnivån i den mån som eftersträvas. Det är viktigt att trygga de resurser som behövs också när det gäller de ökade nybörjarplatserna, och på så sätt också i fortsättningen säkerställa att utbildningen håller hög kvalitet. Enligt ett sakkunnigyttrande kan antalet nybörjarplatser inom de branscher som berörs tillfälligt upprätthållas med den finansiering som nu föreslås. För att högskolorna ska kunna upprätthålla sitt utbud på lång sikt skulle det istället för separat tilläggsfinansiering vara viktigare med en ökning i den bestående budgetramen.

I ett sakkunnigyttrande till utskottet konstateras det att finländarnas kompetens- och utbildningsnivå har sjunkit drastiskt under 2000-talet i förhållande till jämförelseländerna, och att Finland är det OECD-land som har störst brist på högskoleutbildade arbetstagare. Kulturutskottet har också tidigare fäst uppmärksamhet vid frågan och har vid behandlingen av den utbildningspolitiska redogörelsen (KuUB 19/2021 rd) påpekat att det är viktigt att utbildningspolitiken under de närmaste åren i synnerhet fokuserar på åtgärder för att höja utbildningsnivån.

Kulturutskottet anser det vara viktigt att högskolornas nybörjarplatser riktas till branscher och områden som har brist på arbetskraft, och betonar särskilt behovet av att se till att det finns tillräckligt med kompetent personal inom småbarnspedagogiken. Utskottet har redan tidigare i många olika sammanhang fäst uppmärksamhet vid detta (bl.a. KuUB 12/2020 rd, KuUB 12/2022 rd, KuUB 17/2022 rd). Utskottet har likaså flera gånger framhållit att utbildad och engagerad personal är en av de viktigaste kvalitetsfaktorerna inom småbarnspedagogiken (bl.a. KuUB 19/2021 rd, KuUB 14/2021 rd, KuUB 17/2022 rd).

Utskottet påpekar dessutom i detta sammanhang att riksdagen i enlighet med kulturutskottets betänkande i samband med behandlingen av reformen av lagen om småbarnspedagogik (KuUB 5/2018 rd) godkände ett uttalande som fortfarande är i kraft. Enligt det förutsätter riksdagen att statsrådet sörjer för att utbildningsutbudet för lärare inom småbarnspedagogik är tillräckligt och håller jämn kvalitet och att fördelningen av platserna är regionalt och språkligt balanserad i alla delar av landet. Riksdagen förutsätter också att statsrådet bevakar och bedömer hur den till refor-

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

men anknyttande stora förändringen av personalstrukturen framskrider, hur väl utbildningsplatserna räcker till och hur många som fullgör sina studier under den långa övergångsperioden samt hur förändringen påverkar småbarnspedagogiken.

FoUI-finansiering

Lagen om statliga finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet 2024—2030 (1092/2022) trädde i kraft vid ingången av 2023. Kulturutskottet betonade i sitt utlåtande om lagförslaget (KuUU 30/2022 rd) att satsningarna på forskning, kultur och innovationer (FoUI) inte får genomföras genom att andra utbildningsresurser minskas. Utan ett välfungerande utbildningssystem med tillräckliga resurser finns det inte heller tillräckligt med kompetenta aktörer för FoUI-verksamheten eller personer som drar nytta av forskningsresultaten. Utskottet fäste i sitt utlåtande också uppmärksamhet vid yrkeshögskolornas förmåga att utföra FoUI-verksamhet, eftersom yrkeshögskolorna har stor potential i rollen att föra samman aktörer inom vetenskapen med aktörer inom arbets- och näringslivet.

Finlands mål är att i enlighet med regeringsprogrammet och den parlamentariska FoUI-arbetsgruppens riktlinjer före 2023 höja utgifterna för forskning och utveckling till fyra procent av bruttonationalprodukten. I budgetpropositionen för 2024 beaktas statens tilläggssatsningar på FoUI-helheten i enlighet med lagen om statlig finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet. Utskottet anser att dessa satsningar behövs och är värda att stödja, eftersom FoUI-verksamheten har en avgörande betydelse för produktivitetstillväxten, näringslivets omställning och skapandet av välfärd.

Den stigande finansieringsnivån för forsknings- och utvecklingsverksamhet (FoU) vid universiteten är förenad med ett pilotprojekt där målet är att utbilda tusen nya doktorer. Pilotprojektet ökar antalet nybörjarplatser också inom vetenskaplig påbyggnadsutbildning. För pilotprojektet föreslås 40 miljoner euro för 2024 och sammanlagt 262 miljoner euro 2024—2027. Enligt kulturutskottet är detta ett välkommet och motiverat förslag som, förutsatt att det riktas rätt, gör det möjligt att på bred front öka volymen av den finska innovationsverksamheten i samhället.

Högskolorna kommer också att få del av den nationella motfinansieringen av FoU-projekt som finansieras av EU och som budgeterats för arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde. För detta har det reserverats ett årligt anslag på sammanlagt 35 miljoner euro. Business Finland har också ålagts att utveckla en mekanism som säkerställer att finansieringen också kanaliseras till tillämplig forskning som yrkeshögskolorna bedriver i samarbete med företag. Tilläggen för 2025—2027 i enlighet med lagen om finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet har ännu inte riktats till förvaltningsområdena. Beslut om allokeringen fattas senare i samband med kommande budgetar och planer för de offentliga finanserna. I enlighet med de principer som den parlamentariska FoUI-arbetsgruppen fastställt bör allokeringen på ett teknologi- och branschneutralt sätt grunda sig på kvalitetsbaserad konkurrens.

För Finlands Akademi föreslås en fullmakt för forskningsprojekt som tillsammans med finansieringen av rådet för strategisk forskning uppgår till 515,9 miljoner euro, vilket är 32,7 miljoner euro mer än i den ordinarie budgeten för 2023. Av tilläggsfinansieringen riktas 40 miljoner euro till forskningens flaggskepp, 10 miljoner euro till att främja forskningens genomslag och 5 mil-

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

joner euro till den nationella forskningsinfrastrukturen. Det permanenta tillägget är 45 miljoner euro från och med 2025. Kulturutskottet anser att dessa satsningar är betydelsefulla. Vetenskaplig forskning är långsiktig verksamhet och en förutsättning för forskningsverksamhetens genomslag är att finansieringen av verksamheten är förutsebar.

Fritt bildningsarbete

I budgeten föreslås 168,3 miljoner euro för finansieringen av det fria bildningsarbetet. Anslaget innehåller i enlighet med regeringsprogrammet ett tillägg på 3 miljoner euro för folkhögskolornas läropliktsutbildning, samt en minskning av statsandelarna för fritt bildningsarbete med 20,5 miljoner euro. Utbudet av integrationsutbildning på svenska stärks med ett tilläggsanslag på en miljon euro 2024 och 2025 och med 0,5 miljoner euro 2026 och 2027.

Det krävs anpassningsåtgärder för att stärka de offentliga finanserna. Kulturutskottet förstår att läroanstalterna inom det fria bildningsarbetet är oroade över att den minskade finansieringen äventyrar förutsättningarna för det fria bildningsarbetets verksamhet och utveckling. Utskottet förstår också att nedskärningarna i utgifterna inom det fria bildningsarbetet påverkar utbildningens tillgänglighet och jämlikhet. Den minskade statliga finansieringen kommer sannolikt att leda till att läroanstalterna måste skära ner i utbildningsutbudet och/eller höja de avgifter som tas ut av de studerande.

Kulturutskottet konstaterar att det fria bildningsarbetet har en viktig roll när det gäller att stärka de grundläggande färdigheterna hos människor i olika åldrar och livssituationer. Utöver de nedskärningar som det svåra ekonomiska läget förutsätter föreslås det i budgetpropositionen tilläggsfinansiering för folkhögskolornas läropliktsutbildning och för integrationsutbildning på svenska. Denna tilläggsfinansiering kan ses som en välkommen satsning på jämlikhet i utbildningen och på att minska skillnaderna i lärandet.

Utskottet instämmer i budgetpropositionens skrivning om att det fria bildningsarbetet har en viktig roll för hobbyverksamhet och kompetenshöjning. Det är också välkommet att målet är att trygga det fria bildningsarbetets funktionsförmåga och tillgänglighet samt verksamhetens genomslag, vilket förutsätter en strategisk utveckling av styrningen. Också i ett sakkunnigyttrande till utskottet konstateras det att det fria bildningsarbetet måste reformeras genom att strukturerna och finansieringen utvecklas. På det sättet kan framtida behov av kunnande bättre tillgodoses.

Motion och idrott

I budgetpropositionen för 2024 föreslås ungefär 165 miljoner euro för motion och idrott, vilket är cirka 10 miljoner euro mer än i den ordinarie budgeten för 2023. Anslagsökningen, som uppgår till 20 miljoner euro per år under regeringsperioden, riktas till genomförandet av det riksomfattande programmet Mer motion i Finland. Utskottet anser att genomförandet av det riksomfattande motionsprogrammet, som omfattar alla åldersgrupper, och finansieringen av det är ytterst behövlig.

Av ett sakkunnigyttrande framgår att endast en tredjedel av barnen och de unga, en fjärdedel av de vuxna och bara några procent av de äldre rör sig tillräckligt mycket med avseende på hälsan. Ut-

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

skottet betonar att motion och idrott är ett viktigt sätt att främja hälsan och funktionsförmågan och för att minska skillnaderna i dessa, men det har ännu inte införts tillräckligt målmedvetet. Också därför är det väsentligt att främjandet av en fysiskt aktiv livsstil bereds och verkställs i samarbete mellan olika förvaltningsområden och utifrån evidensbaserad kunskap. I arbetet ska man också sörja för att röja hindren för fysisk aktivitet och ta hänsyn till olika befolkningsgruppers särskilda behov, likabehandling. Uppmärksamhet bör också fästas vid tillämpad fysisk aktivitet och obehindrad rörlighet och hobbyverksamhet. Kompetensen i idrott och motion bör stärkas inom utbildningarna i pedagogik och social- och hälsovård.

Utskottet anser det vara viktigt att man för beredningen och beslutsfattandet i ärenden som gäller idrott och motion skapar och etablerar sådana förvaltnings- och arbetsmönster som säkerställer främjandet av jämställdheten mellan könen. Det är bra att man i budgetpropositionen tagit fasta på att jämställdhetsåtgärder ska beaktas i för ansökan och beviljande av statsunderstöd och att verksamheterna inom förvaltningsområdet följs upp ur jämställdhetssynvinkel med hjälp av statistik och undersökningar. Utskottet hänvisar till utfrågningen av sakkunniga och uttrycker sin oro över att anslagen för idrottsväsendets grundläggande verksamhet minskar jämfört med budgeten för föregående år. Utskottet framhåller att det är viktigt att på lång sikt säkerställa tillräcklig statlig finansiering för idrott och motion. I budgetpropositionen föreslås minskningar i anslagen för byggande av idrottsanläggningar (-3,3 miljoner euro), föreningsstöd (-1,8 miljoner euro), idrottsutbildningscenter (-1,5 miljoner euro) och understöd till idrottsorganisationer (-1,3 miljoner euro). De föreslagna nedskärningarna innebär en minskning på cirka tre procent av de allmänna understöden till idrottsorganisationerna. Utskottet betonar att man noggrant bör följa vilka konsekvenser nedskärningarna i idrottsväsendet har för medborgarnas fysiska aktivitet och vid behov ska åtgärder vidtas för att trygga tillräckliga verksamhetsförutsättningar för idrottstjänsterna.

Den höjning av mervärdesskatten som enligt planen för de offentliga finanserna börjar 2025 kommer att försämra verksamhetsmöjligheterna för idrottsföreningarna och företagen inom idrottsbranschen och hotar att höja kostnaderna för medborgarnas motions- och idrottsaktiviteter. Det är viktigt att man så snart som möjligt under 2024 genomför de utredningar som nämns i regeringsprogrammet och som gäller att förtydliga mervärdesbeskattningen så att den sporrar till rörlighet, samt att stödja motion och idrott genom beskattningen.

Kulturbranschens verksamhetsmöjligheter

Utskottet fäster uppmärksamhet vid behovet att stödja kulturverksamheten också med beaktande av att kulturbranschen fortfarande inte helt och hållet har återhämtat sig från de skador som coronaepidemin orsakat. Åtgärder som stimulerar och reformerar branschen är viktiga. De sakkunniga har uttryckt sin oro över att det på grund av de föreslagna nedskärningarna i statsunderstöden för kultursektorn blir svårare att driva verksamhet inom kultur- och konstbranschen.

Det är enligt utskottet ytterst viktigt att värna om den finländska kulturpolitikens långsiktiga mål att sörja för kulturens livskraft samt tillgången och tillgängligheten till kultur. För detta krävs tillräckliga resurser.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 8.11.2023

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Ari Koponen saf
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Veronika Honkasalo vänst
medlem Inka Hopsu gröna
medlem Laura Huhtasaari saf
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Milla Lahdenperä saml
medlem Mia Laiho saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Nasima Razmyar sd
medlem Sara Seppänen saf
medlem Markku Siponen cent
medlem Jaana Strandman saf
medlem Mari-Leena Talvitie saml
medlem Oskari Valtola saml.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen
utskottsråd Maiju Tuominen.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd Avvikande mening 1

Avvikande mening 1

Motivering

Unga människor som med iver, hopp och tillförsikt ser framtiden an är en stark kraft när vi bygger välfärd, välstånd och framgång i Finland.

Enligt framtidsbarometern är det dock bara 34 procent av de unga som ivrigt väntar på och ser många möjligheter i framtiden. Enligt Ungdomsbarometern är det den egna framtiden, arbetslivet och försörjningen som orsakar mest osäkerhet och otrygghet bland unga.

I det rådande läget skulle regeringen, om den var klok, lägga all sin energi och skicklighet på att stärka de ungas tillförsikt genom att stödja dem när livet är tungt och ge kommande generationer utsikter till en trygg och god framtid.

I stället har Orpos och Purras regering valt en annan väg. I ett läge där man måste satsa på de unga fokuserar Samlingspartiets, Sannfinländarnas, SFP:s och Kristdemokraternas regering på nedskärningar som drabbar de ungas vardag och framtid.

Det är inte fråga om enskildheter, utan den hårda kärnan i regeringens samlade nedskärningspolitik utgörs av åtgärder som riktar sig mot de unga, mot de ungas framtid. Det mest chockerande är att en stor del av försämringarna drabbar samma målgrupper, vilket gör att den sammantagna effekten av nedskärningarna blir ohållbar för den enskilda unga.

Även om de planerade nedskärningarna i undervisnings- och kulturministeriets budget för nästa år inte är lika stora som till exempel inom social- och hälsovårdssektorn, är det dock med tanke på hela valperioden fråga om omfattande nedskärningar. För att åtgärda bristerna i lärandet och nå den parlamentariskt överenskomna höjningen av utbildningsnivån skulle det snarare krävas ytterligare satsningar. Nu satsar regeringen på den grundläggande utbildningen, men minskar samtidigt med den andra handen nivån på undervisnings- och kulturministeriets statsunderstöd med 10 miljoner euro. Genom att frysa indexjusteringarna av kommunernas statsandelar minskas också finansieringen av bildningssektorn. De minskade statsunderstöden innebär omfattande nedskärningar inom vetenskap, kultur, ungdomsarbete och idrott.

De lösningar som man beslutar om gällande den kommunala ekonomin är viktiga för att bibehålla utbildningens kvalitet. Kommunerna står kalkylmässigt för 80 procent av finansieringen av den grundläggande utbildningen och småbarnspedagogiken och för 75 procent av finansieringen av gymnasieutbildningen. Regeringen dämpar kostnadsutvecklingen genom att minska kommunernas index med 1 procentenhet. Genom detta uppnås besparingar på 24 miljoner euro i statens ekonomi nästa år.

Elev- och studerandevård

Elev- och studerandevården är en viktig del av det stödnätverk för unga som skolorna och läroanstalterna bildar. Enligt enkäten Hälsa i skolan (2023) har elev- och studerandevårdstjänsterna

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 1

dock svårigheter att svara på de ökande utmaningarna i de ungas välbefinnande. Elev- och studerandevården klarar inte på alla håll i Finland av tillhandahålla de tjänster som lagen förutsätter.

När personaldimensioneringen inom de kurators- och psykologtjänster som ingår i elev- och studerandevården har trätt i kraft är det viktigt att följa hur dimensioneringen räcker till och om tjänsterna fås i rätt tid. Det här är särskilt viktigt i de områden där det råder störst brist på personal. Resurser bör också riktas till samarbete och säkerställande av ett tillräckligt informationsutbyte mellan utbildningsanordnarna och välfärdsområdena.

Stöd för lärandet

Stödet för lärande ska vara enhetligt ända från småbarnspedagogiken till andra stadiet. Det innebär att det exakt måste föreskrivas om elevens rätt till de stödformer som han eller hon behöver från småbarnspedagogiken till andra stadiet, dock med beaktande av utbildningsnivåernas särdrag. I den grundläggande utbildningen är stödundervisning och specialundervisning på deltid de vanligaste stödformerna med låg tröskel. Det ska föreskrivas om rätten till dessa också för studerande i gymnasiet och yrkesutbildningen.

År 2024 riktas 5 miljoner euro till såväl yrkesutbildningen som gymnasieutbildningen för att utveckla stödet för lärande. Enligt regeringsprogrammet ska finansieringen utveckla stödundervisningen och specialundervisningen och säkerställa tillräcklig närundervisning inom yrkesutbildningen.

För genomförandet av det särskilda stödet behövs utöver nya arbetssätt också tillräckliga personalresurser. Det är också viktigt att vuxna studerande beaktas jämlikt vid sidan av läropliktiga närstödsystemet för lärande utvecklas. Utmaningar som berör lärandet är inte beroende av åldern.

Yrkesutbildning

Vägen till högskoleutbildning

År 2022 hade över hälften (52 %) av dem som sökte till utbildning som leder till yrkeshögskoleexamen en bakgrund inom yrkesutbildningen. Av dem som tog emot en studieplats hade 48 procent avlagt yrkesinriktad examen. För dem som avlagt yrkesinriktad examen går vägen till yrkeshögskolan ofta via arbetslivet. Dessa personer är eftertraktade på arbetsmarknaden när de utexaminerats.

I nuläget finns det i praktiken ingen fungerande väg från yrkesutbildning till universitet. Mindre än fem procent av dem som tar emot en studieplats vid ett universitet har en bakgrund inom yrkesutbildningen. Om man vill att hälften av de unga ska avlägga högskoleexamen, bör högskolorna intensifiera samarbetet med anordnarna av yrkesutbildning för att främja övergången till universitetsutbildning.

Det är viktigt att man vid antagningen av studerande som har yrkesutbildning eller studentexamen identifierar och erkänner kunnande som har olika betoningar och som förvärvats på olika sätt. Det bör också säkerställas att utbudet av studier hos anordnarna av yrkesutbildning och ge-

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 1

nomförandet av utbildningen möjliggör individuella val som stöder de studerandes planer för fortsatta studier, till exempel för att stärka de grundläggande färdigheterna.

Högskoleutbildning

Nybörjarplatser

Vid budgetmanglingen beslutades om ett tillägg på 11,7 miljoner euro för att öka antalet nybörjarplatser vid högskolorna. Med detta belopp är det möjligt att genomföra regeringsprogrammets mål att öka nybörjarplatserna inom utbildning för lärare inom småbarnspedagogik till 1 400 platser. För att målet att öka antalet nybörjarplatser ska nås behövs det 250—300 nya nybörjarplatser vid universiteten 2024.

Den fördelning mellan högskolorna som nu fastställs i budgetpropositionen innebär endast 1,7 miljoner euro för universiteten, vilket inte räcker till för att i tillräcklig utsträckning öka utbildningsplatserna. Enligt OAJ:s kalkyl borde nybörjarplatserna för småbarnspedagogiken ha finansierats med 2—3 miljoner euro nästa år för att den eftersträlvade nivån ska kunna nås.

Yrkeshögskolornas basfinansiering

I budgetpropositionen för 2024 minskas yrkeshögskolornas reella basfinansiering med ungefär 16 miljoner euro. Även om högskoleindexet och indexjusteringarna för 2022 verkar höja nivån på yrkeshögskolornas basfinansiering med 50 miljoner euro, ökar indexhöjningarna inte högskolornas tillgängliga resurser utan upprätthåller den nuvarande köpkraften i och med att lönerna och de övriga kostnaderna stiger kraftigt.

Tilläggsfinansieringen på 10 miljoner euro för att öka antalet nybörjarplatser underlättar inte yrkeshögskolornas ekonomiska ställning. Med finansieringen som är avsedd för nybörjarplatser tvingar man yrkeshögskolorna att hålla nivån för nybörjarplatserna oförändrad, trots att resurserna minskar på grund av nedskärningarna och på grund av att finansieringen för de tidigare nya platserna har upphört. Tidsbegränsade nybörjarplatser orsakar stora problem till exempel med tanke på rekryteringen av undervisningspersonal. Det bör anvisas bestående anslag direkt till basfinansieringen av yrkeshögskolorna.

I och med de nedskärningar och indexfrysningar som gjordes under 2010-talet är yrkeshögskolornas reella finansiering cirka 200 miljoner euro mindre än i början av 2010-talet. Sedan 2013 har yrkeshögskolornas finansiering per examen sjunkit med nästan hälften per avlagd examen. Trots nedskärningarna har yrkeshögskolorna uppnått de ökade examensmål som ställts upp för dem och mångdubblat antalet studiepoäng som avlagts inom öppna yrkeshögskolestudier. Samtidigt har man under de senaste sju åren lyckats fördubbla den externa finansieringen för forsknings- och utvecklingsverksamhet. Yrkeshögskolorna har på ett betydande sätt anpassat sin verksamhet så att den motsvarar förändringarna i finansieringsnivån och examensmålen, men nu har effektiviseringen nått vägs ände. Yrkeshögskolorna blir tvungna att kompensera finansieringen av examensutbildningen med finansieringen som är avsedd för FoUI-verksamhet och kontinuerligt lärande.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 1

Ersättning för praktik som yrkeshögskolornas social- och hälsovårdsstuderande utför

Regeringen Marin förbättrade yrkeshögskolornas ekonomiska ställning genom att ansvaret för ersättningarna för praktik som yrkeshögskolornas social- och hälsovårdsstuderande utför överfördes till social- och hälsovårdsministeriet genom en lagändring 2022. Ändringen frigjorde 8 miljoner euro av yrkeshögskolornas basfinansiering för att öka och utveckla utbildningen. Fram till dess hade yrkeshögskolorna en ojämlig ställning i förhållande till andra utbildningsformer (yrkesutbildning och universitetsutbildning) i fråga om praktikersättningarna, då det inom de övriga utbildningsformerna antingen är förbjudet att ta ut avgifter eller så ansvarar social- och hälsovårdsministeriet för avgifterna. För yrkeshögskolorna var förändringen därmed viktig inte bara symboliskt utan också ekonomiskt.

Regeringen beslutade däremot skrota reformen och skära ned det belopp på 12 miljoner euro som reserverats för praktikersättningar från yrkeshögskolornas basfinansiering, utan att överföra finansieringen till social- och hälsovårdsministeriets budget. Den nedskärning som nu görs leder till att yrkeshögskolornas ekonomiska ställning blir ännu sämre än före reformen, eftersom nedskärningen är större än de praktikanterättningar som yrkeshögskolorna tidigare betalat. Nu kommer yrkeshögskolorna att från och med 2024 minska antalet nybörjarplatser inom social- och hälsovårdsutbildningarna. Nedskärningen på 12 miljoner euro motsvarar cirka 450 examina inom social- och hälsovårdsbranschen per år.

Avgifter för öppna högstestudier / minskad statlig finansiering

De reglerade maximiavgifterna för utbildning vid öppna högskolor ska höjas och därmed minskas också den statliga finansieringen av högskolorna med fem miljoner euro. Öppna högstestudier är dock ett sätt att erbjuda utbildning för olika målgrupper, inte i första hand ett sätt att höja högskolornas inkomster.

De nedskärningar som föreslås i budgeten på basis av höjningen av avgifterna för öppna högskolor och höjningen av terminsavgifterna för studerande som är skyldiga att betala läsårsavgift kommer inte att betala sig tillbaka under 2024. Dessutom är nedskärningarna ett mycket dåligt budskap att ge högskolorna, som har uppmanats att bredda finansieringsbasen för att kompensera för den svaga statliga finansieringen. Om utbildningsvolymen inte kan upprätthållas, genomförs anslagsbesparingarna så att utbildningen skärs ned när högskolornas basfinansiering minskar.

Höjningen av avgifterna för studerande utanför EU/EES/ Minskningen av högskolornas statliga finansiering

I planen för de offentliga finanserna minskas högskolornas statliga finansiering fram till 2028 med ett belopp på 20 miljoner euro som motsvarar de förväntade intäkterna av studieavgifterna (höjning av minimiavgifterna) för studerande från länder utanför EU/EES. Nedskärningarna för 2024 uppgår till fem miljoner euro. Det ökar marknadsrisken för högskolorna och det minskade beloppet innebär minskade resurser för att utveckla såväl utbildningen som undervisningen för internationella studerande, även om de förväntade intäkterna skulle förverkligas, vilket kan anses osäkert.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 1

Planerna på att studerande från länder utanför EU och EES själva ska täcka kostnaderna för utbildningen genom läsårsavgiften kommer enligt högskolornas och undervisnings- och kulturministeriets egna bedömningar att inverka negativt på antalet internationella studerande. Det är inte realistiskt att vänta sig att de förväntade inkomsterna förverkligas eller att antalet utländska experter ökar i tillräcklig mån. De förväntade intäkterna från avgifterna är spekulativa och kommer sannolikt att leda till att finansieringen, och därmed också verksamheten, minskar.

FoUI-finansiering

Enligt regeringsprogrammet förbinder sig regeringen att genomföra den parlamentariska FoUI-arbetsgruppens förslag om hur finansieringen av Finlands FoU-verksamhet ska höjas till fyra procent av bruttonationalprodukten före 2030. Dessutom konstateras det att det för att nå målet krävs att man särskilt i initialskedet genom finansiering säkerställer utbildningen av FoUI-expert och att man säkerställer högskolornas basfinansiering. I budgetpropositionen har man dock helt och hållet glömt bort att stärka högskolornas basfinansiering. Den ökande FoUI-verksamheten förutsätter åtgärder för att råda bot på bristen på kompetent arbetskraft och tillräckliga satsningar på utbildning av doktorer. Finland har redan nu den största bristen på högutbildade arbetstagare bland OECD-länderna.

FoUI-finansieringen får inte allokeras enbart till finansiella instrument genom vilka man kan ansöka om finansiering. Det är ohållbart att FoUI-finansieringen inte används för att stärka högskolornas basfinansiering. En viktig utgångspunkt för utvecklingen av det parlamentariska FoUI-arbetet var förutsebarhet och långsiktighet, vilket inte enbart uppnås genom kravet på en finansiell hävstångseffekt. I nuläget fördelas forskningsfinansieringen på flera olika finansieringskällor och finansiering från dem beviljas utifrån ansökan. När finansieringen är utspridd och osäker inverkar det också på andelen visstidsanställda vid högskolorna. Särskilt ohållbar är situationen vid universiteten.

Enbart pilotprojektet med doktorsutbildning, som får 40 miljoner euro 2024, räcker inte till för att stärka FoUI-verksamheten. Totalt anvisas 262 miljoner euro under ramperioden för pilotförsök med doktorsutbildning. Yrkeshögskolorna inkluderas i genomförandet av pilotprojektet.

Särskilt när det gäller yrkeshögskoleutbildningen är det oroväckande hur man kommer att säkerställa att finansieringen kanaliseras till den tillämpade forskning som yrkeshögskolorna driver i samarbete med företag. Enligt Statistikcentralens uppgifter är 40 procent av yrkeshögskolornas FoUI-verksamhet tillämpad forskning. I företagen är den tillämpade forskningens andel mycket mer anspråkslös. Det visar att yrkeshögskolornas FoUI-verksamhet bäst matchar med de små och medelstora företagens behov. Yrkeshögskolorna bedriver rikligt med sådan tillämpad forskning som kan höja nivån på företagens FoUI-verksamhet.

Indexfrysningen av studiestödet

På grund av frysningen av regeringens indexjusteringar görs det inga justeringar i studiestödets belopp åren 2024—2027. Det gäller också studiepenningens försörjarförhöjning.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 1

En studerande borde i huvudsak kunna leva på studiepenningen och lägga sin tid på studierna. Nedskärningen av de studerandes försörjningsnivå försvagar de facto möjligheterna att fokusera på studierna och avlägga examen inom planerad tid.

Indexfrysningen av studiestödet har stor inverkan på de studerandes försörjning i en tid där levnadskostnaderna fortsätter stiga. I slutet av regeringsperioden kan det innebära att studiestödet minskar med upp till 300 euro per år. Samtidigt sjunker det allmänna bostadsbidraget med i genomsnitt 912 euro per år för studerandehushåll. Efter 2017 har studielånestocken fördubblats, medan studiestödets köpkraft har försvagats med cirka 100 euro.

För studerande på andra stadiet är det särskilt svårt att studielån får ökad betoning, eftersom de till skillnad från högskolestuderande inte har rätt till lånekompensation om de avlägger examen snabbt. Man kan inte få utkomststöd om man inte tar studielån, det vill säga om man inte skuldsätter sig.

De studerande har i genomsnitt mycket låga inkomster och många lider av psykisk ohälsa. Generellt sett är högskolestuderandenas sociala ställning svag jämfört med den övriga befolkningen. De studerande bör i regel kunna leva på studiepenningen, så den minskade köpkraft som indexfrysningen orsakar är oskälig för de studerande.

Fritt bildningsarbete

I regeringsprogrammet riktas besparingar på 19 miljoner euro till läroanstalter för fritt bildningsarbete (dessutom minskas finansieringen för idrottsutbildningscentren med 1,5 miljoner euro). De här läroanstalterna ordnar utbildning för alla finländare. Besparingarna riktas så att finansieringen av medborgarinstituten minskas med 12,5 miljoner euro, vilket motsvarar cirka 13 procent av den totala finansieringen för medborgarinstituten. För folkhögskolorna anvisas tre miljoner euro för att stärka utbildningen under folkhögskoleåret för läropliktiga. Anslaget är avsett för att öka antalet nybörjarplatser vid folkhögskolornas utbildning för läropliktiga. Samtidigt minskas dock den totala finansieringen med 2 miljoner euro. Sommaruniversitetens finansiering minskas med 1 miljon euro, vilket utgör cirka 20 procent av deras totala budget. Nedskärningen på 3,5 miljoner euro i studiecentralernas finansiering är likaså en minskning på ungefär 20 procent i centralernas totala budget.

Inom det fria bildningsväsendet finns 291 läroanstalter som till exempel 2021 ordnade 81 000 utbildningar för 1,1 miljoner finländare.

Nedskärningarna innebär att nätverket av skolor minskar och omfattande utbildningstjänster försvinner, särskilt i små kommuner. Nedskärningarna i finansieringen äventyrar finländarnas jämlika möjligheter till kontinuerligt lärande. På många orter blir det svårare för personer i arbetsför ålder och äldre att studera. Kommunernas möjligheter att främja kommuninvånarnas välfärd och kompetens försvåras. Utbildningen för föreningsaktörer och frivilliga minskar och det kunniga civilsamhället urholkas.

Nedskärningarna försämrar också sysselsättningen för undervisningspersonalen samt förvaltnings- och stödtjänstpersonalen i hela Finland, eftersom nedskärningen på 19 miljoner avses trä-

Utlåtande KuUU 6/2023 rd Avvikande mening 1

da i kraft fullt ut redan från och med 2024. Det möjliggör inte en kontrollerad strukturell utveckling. Personalens löner är den största utgiftsposten vid sidan av lokaler och material.

Finlands centrala utmaningar enligt regeringsprogrammet är utslagning och psykisk ohälsa bland unga, arbetslöshet och brist på arbetskraft, en sjunkande utbildningsnivå, kompetensbrist, bristfälliga grundläggande färdigheter, åldrande och ett växande behov av social- och hälsovårdstjänster samt stärkande av demokratin och säkerställande av det civila samhällets livskraft.

Inom det fria bildningsarbetet svarar man på dessa utmaningar på ett bra och kostnadseffektivt sätt. De planerade nedskärningarna i finansieringen äventyrar uppnåendet av de mål som regeringen själv satt upp och försvagar tillgodoseendet av de kulturella rättigheterna för alla medborgare.

Nedskärningarna är omfattande och de inverkar direkt på läroanstalternas möjligheter att ordna utbildning och rekrytera kompetent personal. Det påverkar särskilt ställningen för timlärarna, som redan befinner sig i en svår situation. Det föreslås att nedskärningarna ska kompenseras med höjda kursavgifter. Vi anser att det är ett mycket utmanande mål med tanke på att till exempel nästan 50 procent av dem som studerar vid idrottsutbildningscentren är under 20 år. Cirka 20 procent av dem som studerar vid folkhögskolor har något annat modersmål än finska eller svenska och 40 procent av dem som studerar vid medborgarinstitut är över 60 år.

Konst och kultur

Regeringens nedskärningar i utbildningen berör också statsunderstöden. Understöden till konst och kultur minskas med fyra miljoner euro. Konsekvenserna för kultursektorn är betydande när man tillägger regeringens planer på att frysa indexjusteringarna av kommunernas statsandelar och skära ned i den sociala tryggheten. Socialdemokraterna, och också flera andra partier, har dock som mål att öka konstens och kulturens andel så att den utgör en procent av statsbudgeten.

Den finländska kulturpolitikens linje har länge varit att säkerställa tillgången och tillgängligheten till kultur. Kulturen tillhör alla och främjar känslan av jämlikhet och sammanhållning i samhället, förutsatt att alla har en faktisk möjlighet att delta i det gemensamma kulturlivet, oberoende av tillgångar och bostadsort.

Kultursektorn främjar delaktigheten i samhället, förutsatt att alla har råd och känner sig välkomna att uppleva och mötas kring konst och kultur. OECD rekommenderar sina medlemsländer att investera i kultur. Det är värt att notera att OECD har en bred syn på investeringar i kultur. De ska inte bara vara ekonomiska satsningar, utan OECD påminner också om vilken betydelse kulturverksamhet som erbjuds ungdomar med låg tröskel har för samhället: om de unga inte har något meningsfullt att göra tillsammans, har bristen på gemenskap och samhörighet också ett pris.

Konst- och kulturfältet är ett mångfacetterat ekosystem som hela tiden balanserar med knappa och för små resurser. Organisationerna är en nödvändig del av nätverket, till exempel är en konstnärsorganisation ofta det enda forum där en konstnär kan få rådgivning och information som gäller den egna branschen. I statsbudgeten för 2024 föreslås sådana nedskärningar i undervisnings- och kulturministeriets statsunderstöd som direkt riktas till organisationer och stöd inom kultur-

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 1

och konstsektorn. Genom dessa nedskärningar försvagas konstens och kulturens strukturer, skyddsnät och kunskapsunderlag, och samtidigt också konstens och kulturens röst i samhället.

Frilansare inom teaterbranschen tjänar sitt uppehälle genom korta anställningsförhållanden, med hjälp av stipendier eller som självsysselsatta. Det finns inget heltidsarbete att få i branschen och mellan olika produktioner kan man i praktiken ibland vara tvungen att leva på utkomstskydd för arbetslösa.

De verksamhetsunderstöd för scenkonst som beviljas via Centret för konstfrämjande är just sådana statsunderstöd som enligt uppgift kommer att drabbas av en nedskärning på 5 procent 2024. Med understöden stöds sådana fackorganisationer för teater, dans och cirkus som inte omfattas av statsandelssystemet. De organisationer och aktörer inom det så kallade fria fältet som får finansiering via Centret för konstfrämjande (såsom Regionala danscenternätverket eller Cirko – Centrumet för nycirkus) utgör en betydande del av det finländska ekosystemet för scenkonst. Inga nedskärningar ska riktas till statsandelsaktörerna och de nationella konstinstitutionerna eller deras finansiering. Helst borde finansieringen bli indexbunden.

Statsandelsreformen för scenkonst resulterade i att de organisationer som finansierats via Centret för konstfrämjande åren 2019—2022 fick den tilläggsfinansiering som varit efterfrågad under en längre tid. De nedskärningar i statsunderstöden som nu föreslås hotar att återigen föra branschens utveckling bakåt. De aktörer och organisationer inom det fria fältet som finansieras med statsunderstöd har redan i nuläget knappa ekonomiska resurser och deras strukturer är låga. Dessa aktörer har inga ekonomiska buffertar, och coronakrisen, de ökade kostnaderna och lönehöjningarna har haft betydande konsekvenser för verksamhetsförutsättningarna. Just dessa aktörer är viktiga arbetstagare för frilansare, och därför inverkar nedskärningarna direkt på sysselsättningsmöjligheterna och inkomstnivån för de frilansare inom scenkonsten som drabbats hårdast av coronakrisen.

I regeringsprogrammet har man planerat ännu större nedskärningar i undervisnings- och kulturministeriets statsunderstöd för de kommande åren: 25 miljoner euro 2025 och 50 miljoner euro 2026. Därefter fattas beslut om nivån vid halvtidsöversynen. Kultursektorn drabbas också av frysningen av indexjusteringen av kommunernas statsandelar, i och med att den kan försämra kommunernas möjligheter att stödja kulturen. Vidare berörs sektorn av nedskärningarna i den sociala tryggheten och bostadsbidraget, som inverkar på ekonomin för många som arbetar med kultur.

Motion och idrott

Regeringen Orpo har som mål att få alla åldersgrupper att motionera mer. Anslagen för den grundläggande idrottsverksamheten inom statens idrottsväsende minskar dock 2024. Anslagen fortsätter att minska gradvis under regeringsperioden.

År 2024 minskar anslagen för den grundläggande verksamheten inom idrottsväsendet med sammanlagt nästan 10 miljoner euro (2023: 155,2 miljoner euro, budgetprop: 145,4 miljoner euro). Nedskärningarna föreslås i huvudsak gälla idrottsorganisationernas verksamhet (1,3 miljoner eu-

Utlåtande KuUU 6/2023 rd Avvikande mening 1

ro), byggandet av idrottsanläggningar (3 miljoner euro), föreningsverksamhet (1,5 miljoner euro) och idrottsutbildningscentren (1,5 miljoner euro).

Inom det fria bildningsarbetet ordnar idrottsutbildningscentren bland annat träningsutbildning och utbildning för idrottsföreningar, instruktörer, tränare och föreningsaktiva i samarbete med idrottsorganisationerna. De fungerar dessutom som utbildningscenter inom motionsidrott och hälsofrämjande motion för hela befolkningen.

Idrottsutbildningscentren (idrottsinstitutet) ordnar grundläggande yrkesutbildning och tilläggsutbildning samt utbildning med fri inriktning inom idrottsområdet. I Finland finns det elva riksomfattande och tre regionala idrottsutbildningscenter.

Statsunderstöden för byggande av idrottsanläggningar har en viktig hävstångseffekt för investeringarna i byggande, och i vissa kommuner har det fastställts att byggprojekt ska inledas endast om statsunderstöd fås för projektet. Med tanke på befolkningens fysiska aktivitet och främjandet av idrott är det viktigt att nedskärningarna i anslagen för byggande av idrottsanläggningar inte riktas till projekt som regionförvaltningsverken beviljar för projekt med näridrottsplatser. Näridrottsplatserna är viktiga motions- och idrottsplatser i synnerhet för barn och unga samt äldre.

Enligt UKK-institutets undersökningar orsakar stillasittandet utgifter på mer än tre miljarder euro för samhället varje år. Man bör vara särskilt oroad över att barn och unga rör på sig för lite. I regeringsprogrammet lyfts främjandet av en fysiskt aktivt livsstil för första gången fram som ett tema som är avgörande för Finlands framtid. De nedskärningar som föreslås i motion och idrott stöder inte på något sätt detta mål.

Ungdomsarbete

Också undervisnings- och kulturministeriets statsunderstöd drabbas av regeringens nedskärningar. Det föreslås att statsunderstödet för främjande av ungdomsarbete minskas med fyra miljoner euro. Förebyggandet av utslagning av unga har beaktats i regeringsprogrammet, men de föreslagna anslagen äventyrar, tillsammans med nedskärningarna i bland annat den sociala tryggheten, uppnåendet av målen. När understöden minskar överförs finansieringsansvaret bland annat på kommunerna. Det finns risk för att verksamheten upphör eller minskar i kommunen.

Det uppsökande ungdomsarbetet och verkstäderna bidrar på ett socialt hållbart sätt till genomförandet av det nationella målet att höja kompetens- och utbildningsnivån samt öka det kontinuerliga lärandet. Det uppsökande ungdomsarbetet har ett nära samarbete med läroanstalterna och hjälper unga vuxna vars studier tidigare avbrutits att hitta tillbaka till studierna. Till exempel 2022 var målet i fråga om nästan 40 procent av de unga som fick vägledning inom det uppsökande ungdomsarbetet (N = 20 450) att göra de ungas utbildningsövergång smidigare, och över 95 procent av organisationerna som arbetar med det uppsökande ungdomsarbetet (N = 237) samarbetade med läroanstalter på andra stadiet (92 procent när den grundläggande utbildningen räknas med). Det uppsökande ungdomsarbetet når flest unga som behöver stöd genom att yrkesläroanstalterna anmäler studerande som avbrutit sin utbildning till det uppsökande ungdomsarbetet i den ungas hemkommun. På det här sättet nådde man år 2022 32 procent av de nästan 6 500 unga som fick vägledning inom det uppsökande ungdomsarbetet.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd
Avvikande mening 1

Verkstäderna har däremot konstaterats vara en viktig alternativ lärmiljö till exempel i samband med läropliktsreformen. I och med den utvidgade läroplikten ligger fokus för studierna på andra stadiet i högre grad än tidigare på att förbättra de studerandes grundläggande färdigheter, studie-färdigheter och motivation. För många som studerar inom yrkesutbildning eller utbildning som handleder för examensutbildning (Hux-utbildning) kan verkstadsverksamheten erbjuda de lösningar som behövs för att stödja lärande och utveckling. Verkstaden erbjuder mindre gruppstolar, en personlig handledningsplan, konfidentiella samtal samt individuell handledning som tar hänsyn till livssituationen som helhet. I verkstaden får den unga arbeta med yrkesrelaterade uppgifter, tillsammans med andra unga. När man granskar den regionala tillgängligheten till utbildningsmöjligheter bör man beakta att verkstadsverksamheten i Finland är betydligt mer heltäckande än den utbildning som läroanstalterna ordnar: nästan 90 procent av kommunerna erbjuder verkstadsverksamhet.

Satsningar på lärandet för sådana grupper som endast har grundläggande utbildning och som är svårsysselsatta spelar en nyckelroll för att den allmänna kompetensnivån ska kunna höjas och för att dessa personer ska kunna ta del av de utbildnings- och arbetsmöjligheter som erbjuds alla medborgare på lika villkor. Det är av största vikt att den som hamnat utanför läroanstalterna och den öppna arbetsmarknaden får möjlighet att utveckla sina grundläggande och yrkesrelaterade färdigheter i en gemenskap och genom samarbete, så att alla genuint får möjligheter till kontinuerligt och livslångt lärande.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 8.11.2023

Eeva-Johanna Eloranta sd
Tuula Haatainen sd
Pia Hiltunen sd
Nasima Razmyar sd

Utlåtande KuUU 6/2023 rd Avvikande mening 2

Avvikande mening 2

Motivering

Högklassig och tillgänglig utbildning utgör grunden för finländarnas välfärd, stabiliteten i vårt samhälle samt för jämlikhet och en hållbar ekonomi. Finland måste återfå sin ställning som ett av de ledande länderna inom utbildning. Vi anser det vara viktigt att man trots den balansering av ekonomin inte gör nedskärningar som riktas till barn och unga. Istället behövs det mer satsningar på utbildning och ungas välbefinnande, hobbyer och fysiska aktivitet. Finansieringen av utbildning, ungdomsarbete, kultur och motion och idrott bör ökas långsiktigt och komma upp till samma nivå som i övriga Norden.

Regeringen Orpo genomför utanför utbildningssektorn flera nedskärningar som drabbar barn och unga. Det är väsentligt att utreda och beakta de sammantagna konsekvenserna av olika nedskärningar innan de genomförs.

Den kommunala ekonomin

Eftersom bildningsväsendet är kommunernas centrala ansvarsområde är det viktigt att kommunerna garanteras tillräckliga ekonomiska resurser för att trygga ordnandet av de lagstadgade bildningstjänster som de ansvarar för. Enligt ett sakkunnigyttrande ser år 2023 exceptionellt starkt ut inom den kommunala ekonomin, men på grund av social- och hälsovårdsreformen förekommer det fortfarande betydande variationer mellan kommunerna när det gäller den kommunala ekonomin. Utvecklingsprognosen för kommunernas och samkommunernas finansiering 2024—2027 har försvagats jämfört med prognosen från senaste vår. Budgetbalansen som beaktar kommunsektorns investeringar kommer enligt de prognoser utskottet fått att uppvisa ett underskott 2024—2027 och kommunernas lånestock kommer att öka med cirka fem miljarder euro. Det ökade underskottet i kommunernas finansiering är en följd av kommunernas omfattande investeringar, ökade personalutgifter och av att skatteintäkterna har minskat jämfört med föregående prognos. Enligt den barnbudgetering som föreslås i budgetpropositionen kommer i synnerhet de barndominerade kommunerna att förlora finansiering.

Grundläggande utbildning och lärande på lika villkor för alla

De Gröna vill säkerställa att varje barn får möjlighet till högklassig småbarnspedagogik och grundläggande utbildning samt får studera så långt de personliga förutsättningarna tillåter och får det stöd som han eller hon behöver under hela utbildningsvägen.

För att utveckla den grundläggande utbildningen och småbarnspedagogiken föreslås enligt skrivningarna i regeringsprogrammet ett stöd på 200 miljoner euro fram till 2027. Den föreslagna anslagsökningen är mycket behövlig, men inte tillräcklig. Motsvarande summa skulle behövas enbart för att utveckla stödet för lärande, likaså för att minska skillnaderna i lärandet. Också regeringens beslut att skära ned kommunernas statsandelar är ohållbart, eftersom upp till 90 procent av statsandelarna används för småbarnspedagogik och grundläggande utbildning. De nedskärningar som görs i indexhöjningarna av statsandelarna är i praktiken alltså nedskärningar i undervisning-

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 2

en och småbarnspedagogiken, vilket påverkar anställningen av personal och därmed också gruppstorlekarna.

Enligt de nationella utvärderingarna av lärresultaten i den grundläggande utbildningen är skillnaderna i elevernas kunskaper små på riksnivå. Däremot finns det skillnader mellan olika skolor, särskilt inom städerna. Det här förklaras i hög grad av den socioekonomiska situationen i respektive region. För att lösa problemet är det viktigt med utbildningspolitiska åtgärder, och utöver dem behövs ekonomipolitiska samt bostads- och sysselsättningspolitiska lösningar. Städerna tar också emot de flesta av alla inflyttade barn. Det är stora ansvarsområden att sörja för en lyckad integration och att studierna framskrider, och för dem krävs också tillräckliga resurser. Tilläggsfinansiering behövs såväl för studier som förbereder för examensutbildning som för förberedande undervisning samt för ordnande av småbarnspedagogik och grundläggande utbildning för ukrainska barn och papperslösa barn samt för studier på andra stadiet.

Stöd för lärandet

De Gröna välkomnar varmt att en reform av stödet för lärande är under beredning. Det som åtminstone krävs är att de befintliga stödformerna förtydligas på varje stödnivå. Stöd ska erbjudas från småbarnspedagogiken till andra stadiet. Dessutom behövs det starkare studiehandledning inom utbildningen på andra stadiet. Det är bra att det för det här ändamålet anvisas tilläggsfinansiering på 10 miljoner euro 2024 och 20 miljoner euro från och med 2025. Dessa åtgärder underlättar också övergångsskedena och förebygger avbrott i studierna.

Tillräckligt stöd och tidigt ingripande är av största vikt från början av skolstigen. Resultaten av försöket med tvåårig förskoleundervisning bör utvärderas och man bör sträva efter att utvidga motsvarande modell så att alla kommuner har möjlighet till flexibel förskole- och nybörjarundervisning.

Jämställdhet

Enligt ett sakkunnigyttrande krävs det ytterligare åtgärder för att uppnå jämlikhet i utbildningen. Man behöver till exempel analysera vad det är som orsakar skillnader i lärandet och fokusera på att minska skillnaderna för att trygga lika möjligheter till fortsatta studier.

Internationella undersökningar som mäter kunnandet har visat att Finland i jämförelse med de övriga rika länderna redan länge har haft bland de största skillnaderna i lärandet mellan könen.

Enligt sakkunnigyttrandena kan skillnaden mellan flickors och pojkars skolframgång inte förklaras av skillnader i de kognitiva förmågorna. Däremot har skillnaderna i inlärningsresultaten under de senaste åren polariserats mellan elever med svaga kunskaper och elever med goda kunskaper.

Uppnåendet av målen för jämställdhetsarbetet kan tryggas också genom satsningar på jämställdhetsplanernas kvalitet och ett konsekvent genomförande av dem samt genom grundutbildning och fortbildning för lärare.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd Avvikande mening 2

Grundläggande färdigheter

Inom den grundläggande utbildningen bör kompetensen i grundläggande färdigheter stärkas och satsningarna på att utveckla en stark läskunnighet, såsom programmet för läskunnighet, bör fortsätta. De Gröna ser ökningen av minimiantalet undervisningstimmar inom den grundläggande utbildningen och anslagsökningen för den som ett väldigt behövligt sätt att stärka förutsättningarna för undervisning i och inläring av grundläggande färdigheter. Genom det ökade timantalet eftersträvas i enlighet med regeringsprogrammet extra lektioner särskilt för årskurserna 1—6 i grundskolan för undervisning i läsfärdighet, skrivfärdighet och räknefärdighet. Det är också positivt att regeringen förbinder sig till genomförandet av strategin för naturvetenskaper och matematik för att stärka elevernas färdigheter i naturvetenskaper och matematik. Tillräckliga resurser bör anvisas för genomförandet av strategin. Också undervisningen i emotionella färdigheter och social kompetens har gett mycket goda resultat och borde utvidgas till hela landet.

Utöver att programmet Skola i rörelse får fortsatt finansiering anser De Gröna att det är viktigt att utvidga programmet Hållbar skola och trygga finansieringen av de organisationer som utvecklar programmet. Miljö- och hållbarhetsfostran är ett sätt att öka medvetenheten och förståelsen samt engagera människor i att arbeta på miljömässigt hållbara sätt. Målet för programmet Hållbar skola är att förankra kunskap, färdigheter och rutiner som berör hållbar utveckling i verksamhetskulturen och innehållen i daghemmen, i skolorna inom den grundläggande utbildningen och i läroanstalterna på andra stadiet.

Andra stadiet och studerandevården

I den yrkesinriktade examensutbildningen ska tillräcklig närundervisning tryggas i enlighet med de studerandes behov. Det bör fastställas ett tak för storleken på undervisningsgrupperna i gymnasiet och finansieringsmodellen för gymnasierna bör korrigeras. I ett sakkunnigyttrande påpekas det att fortsatta nedskärningar i finansieringen av gymnasieutbildningen äventyrar tryggheten av en högklassig, mångsidig och tillgänglig gymnasieutbildning.

Det bör följas upp att de studerandevårdstjänster som överförts till välfärdsområdena är tillräckliga och att de riktas rätt. Undersökningar visar att den psykiska ohälsan bland barn och unga har ökat, och tillräckliga elev- och studerandevårdstjänster är ett sätt att med låg tröskel svara på den här utmaningen. När studerandevården fungerar upptäcks också inläringssvårigheter i tid, vilket gör det lättare att ge det stöd som den unga behöver.

Ungas välbefinnande och hobbyer

De nedskärningar som regeringen Orpo riktar till de unga är extremt kortsiktiga och kan inte accepteras av De Gröna. En av de viktigaste uppgifterna för beslutsfattarna i dagens läge är att stärka de ungas välbefinnande och se till att inga unga faller utanför.

Vi föreslår att regeringen slopar de nedskärningar som riktas till unga, och att det uppsökande ungdomsarbetet och arbetet för att förebygga utslagning av unga stärks. Det är ohållbart att till exempel sådana unga som omfattas av eftervården inom barnskyddet får betala för de skattelättna-

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 2

der som regeringen föreslår eller att sysselsättningen för unga försvåras genom nedskärningar i den effektiva yrkesinriktade rehabiliteringen.

Vi välkomnar ett omfattande åtgärdsprogram för att förebygga utslagning av unga. Med hänvisning till sakkunnigyttrandena betonar vi att nedskärningarna av understöden för ungdomsarbete samt uppsökande ungdomsarbete och verkstadsverksamhet är problematiska. Vi betonar också vikten av att anvisa tillräckliga resurser till de ungas egna organisationer och till det förebyggande ungdomsarbetet, såsom verksamheten vid Stationens barn.

Den åtstramade ekonomin syns i familjernas möjligheter att bekosta barnens hobbyer. Under hösten har till exempel fler än tidigare ansökt om understöd som lagen delar ut, och antalet nya deltagare i olika hobbygrupper har minskat. Finlandsmodellen för hobbyverksamhet bör därför utvecklas så att den ger möjlighet till en hobby som är angenäm för barn och unga, och som de kan fortsätta utöva år efter år. På det här sättet får barnen och de unga bestående vänner och hobbyverksamheten bidra till att förebygga utslagning.

Motion och idrott

Av ett sakkunnigyttrande framgår att endast en tredjedel av barnen och de unga, en fjärdedel av de vuxna och bara några procent av de äldre rör sig tillräckligt mycket med avseende på hälsan. När vårdkostnaderna stiger är det allt viktigare att satsa på förebyggande metoder.

I budgetpropositionen för 2024 föreslås ungefär 165 miljoner euro för motion och idrott, vilket är cirka 10 miljarder euro mer än i den ordinarie budgeten för 2023. Anslagsökningen, som uppgår till 20 miljoner euro per år under regeringsperioden, riktas till genomförandet av programmet Mer motion i Finland. De Gröna anser att tilläggsansatser på motion och idrott för personer i alla åldrar behövs.

Samtidigt gör regeringen dock nedskärningar bland annat i finansieringen av idrottsanläggningar och främjandet av gång- och cykeltrafiken samt planerar avgifter för nationalparkerna. Åtgärderna bör vara konsekventa och man bör överväga att återta en del av de pengar som reserverats för genomförandet av programmet Mer motion i Finland för att trygga byggandet av idrottsanläggningar och stödet till organisationer och föreningar. I budgetpropositionen föreslås minskningar i anslagen för byggande av idrottsanläggningar (-3,3 miljoner euro), föreningsstöd (-1,8 miljoner euro), idrottsutbildningscenter (-1,5 miljoner euro) och understöd till idrottsorganisationer (-1,3 miljoner euro).

Högskolor och de studerandes skuldsättning

Utbildningsnivån måste höjas och antalet nybörjarplatser vid högskolorna ökas. Vi ställer oss bakom regeringens mål att öka antalet högskoleutbildade unga vuxna till så nära 50 procent som möjligt före 2030. Vi är medvetna om att antalet högskoleutbildade borde uppgå till hela 60 procent för att vi ska klara oss i den internationella konkurrensen. I ett sakkunnigyttrande konstateras det att finländarnas kompetens- och utbildningsnivå har sjunkit drastiskt under 2000-talet i förhållande till jämförelseländerna, och att Finland är det OECD-land som har störst brist på högskoleutbildade arbetstagare.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 2

De nya nybörjarplatserna bör riktas särskilt till branscher där det råder stor brist på arbetskraft och till regioner där det finns många unga som söker studieplats. De nya nybörjarplatserna bör också finansieras till fullt belopp så att kvaliteten på utbildningen inte äventyras.

I budgeten föreslås 11,7 miljoner euro för 2024 för att öka antalet nybörjarplatser vid högskolorna. Av detta anslag anvisas endast 1,68 miljoner för nybörjarplatser vid universiteten. Tillägget är inte tillräckligt för att det uppställda målet för utbildningsnivån ska nås, utan det bör höjas.

I framtiden bör det utöver finansiering till yrkeshögskolorna också anvisas finansiering för examensutbildning på universitetsnivå, eftersom det både inom den offentliga och den privata sektorn råder brist på kompetenta magistrar. Antalet nybörjarplatser bör särskilt ökas i Nyland, eftersom det i regionen både råder brist på arbetskraft och finns för få nybörjarplatser.

I flera sektorer råder det brist på kompetent arbetskraft med universitetsutbildning. Inom fostran och utbildning råder det särskilt brist på lärare och speciallärare inom småbarnspedagogiken. Inom social- och hälsovården råder det brist på bland annat socialarbetare, psykologer, allmänläkare, specialistläkare och tandläkare samt talterapeuter.

Vi är särskilt oroade över att det inte finns tillräckligt med lärare inom småbarnspedagogik. En av de viktigaste kvalitetsfaktorerna inom småbarnspedagogiken är utbildad och motiverad personal. När nybörjarplatserna huvudsakligen riktas till yrkeshögskolorna går det inte att säkerställa tillräckliga utbildningsplatser för lärare inom småbarnspedagogik. De Gröna skulle avsätta tillräckligt med finansiering för det här.

Vi ser det som viktigt att bestämmelsen om indexhöjning enligt lagstiftningen tillämpas på fastställandet av den statliga finansieringen för universitet och yrkeshögskolor och att högskoleindexen inte skärs ned eller fryses, vilket påverkar omkostnaderna. På det sättet skapas stabilitet i finansieringen av högskolorna. Vi stöder inte att de reglerade maximavgifterna för det öppna utbildningsutbudet vid universitet och yrkeshögskolor kommer att höjas. Däremot bör det i fortsättningen vara möjligt för allt fler som blivit utan utbildningsplats att få tillträde till öppna högskolestudier. Vi stöder inte heller avgifter eller en förhöjning av avgifterna för utländska studerande. Tvärtom borde man sträva efter att få fler utländska studerande till Finland.

Basfinansieringen för yrkeshögskolorna minskas med sammanlagt 16 miljoner euro 2024. Beloppet som skärs ned höjs stegvis och uppgår i slutet av regeringsperioden till cirka 30 miljoner per år. Särskilt smärtsam är den nedskärning på 12 miljoner euro i yrkeshögskolornas basfinansiering som görs på grund av att ersättningarna för praktik inom social- och hälsovården har överförts från yrkeshögskolorna till social- och hälsovårdsministeriet. Nedskärningen på 12 miljoner euro minskar studieplatserna inom social- och hälsovården. De Gröna skulle låta yrkeshögskolorna ha det belopp som nu ska minskas.

Tilläggsfinansieringen på 10 miljoner euro för att öka antalet nybörjarplatser underlättar inte i tillräcklig grad yrkeshögskolornas ekonomiska ställning. Med finansieringen av nybörjarplatser tvingas yrkeshögskolorna hålla nivån för nybörjarplatserna oförändrad (medräknat de platser som ökats med temporär tilläggsfinansiering under föregående period), även om nedskärningarna leder till att resurserna minskar.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 2

Yrkeshögskolornas situation blir ytterst svår till följd av de enorma nedskärningar och indexfrysningar som gjorts under många regeringsperioder. Det syns bland annat i att priset på en yrkeshögskoleexamen har sjunkit med nästan hälften under de senaste tio åren.

Vi är mycket oroad över de studerandes skuldsättning och försörjning. Regeringen försvårar de studerandes situation genom att skära ned i bostadsbidraget och frysa indexjusteringen av förmåner. De Gröna vill att studiepenningen höjs med 50 euro nästa år, att studielånets roll minskar och att studiepenningens indexhöjningar genomförs.

Vuxenutbildningsstöd

Vi skulle inte slopa vuxenutbildningsstödet, utan reformera det så att det bättre motsvarar kompetensbehoven i arbetslivet. Enligt vår modell skulle vuxenutbildningsstödet bättre än i nuläget stödja avläggandet av examensdelar och fortbildning vid sidan av arbetet. Dessutom skulle vi rikta stöd till dem som har lite arbetserfarenhet eller bristfällig utbildningsbakgrund eller som annars har en svår ställning på arbetsmarknaden.

FoUI-finansiering

Det är positivt att man håller fast vid nivån på den parlamentariskt förhandlade finansieringslösningen för FoUI-verksamhet. Finlands mål är att höja forsknings- och utvecklingsfinansieringens andel till fyra procent av bruttonationalprodukten före 2030. Forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet (FoUI) spelar en avgörande roll i att öka produktiviteten, förnya näringslivet och skapa välfärd.

Tillväxt uppstår inte utan satsningar på FoUI-verksamhet. Partierna har kommit överens om en färdplan där man slagit fast att investeringarna i FoUI-verksamhet ska utgöra fyra procent av bruttonationalprodukten före 2030. Det kräver betydande tilläggsfinansiering från den offentliga sektorn, men minst två tredjedelar av de ökade investeringarna bör komma från den privata sektorn.

Den offentliga sektorn bör rikta FoUI-medlen till områden som de privata aktörerna inte investerar i, i första hand till grundforskning. Annars finns det en risk för att FoUI-finansieringen blir ett ineffektivt stöd som snedvrider marknaden. Det gagnar inte någon.

Tyvärr följer regeringen inte den balans som nåddes i den parlamentariska arbetsgruppen vid allokeringen av finansieringen. FoUI-finansieringen bör i ännu högre grad riktas till grundforskning, eftersom innovationer inte uppstår utan stark grundforskning och grundligt förarbete. Dessutom är det viktigt att identifiera att toppforskning inte uppstår utan toppförmågor. Också av denna orsak behövs det akuta satsningar på att locka till sig internationella studerande och forskning samt öka antalet utbildningsplatser. Utan dessa kommer satsningarna på forskning, innovationer och utveckling inte att ha något genomslag.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd Avvikande mening 2

Fritt bildningsarbete

En av de till procentandelen största besparingarna i propositionen riktas till det fria bildningsarbetet. Vi kan inte acceptera en sådan nedskärning i utbildningen.

I propositionen riktas besparingar på 20,5 miljoner euro till de läroanstalter inom fritt bildningsarbete som ordnar utbildning för alla finländare. Nedskärningen utgör cirka 12 procent av den totala finansieringen för det fria bildningsarbetet. Finansieringen av fritt bildningsarbete har minskats redan tre gånger under de senaste 15 åren. De nedskärningar som gjorts tidigare år har redan minskat finansieringen med cirka 18 procent. De tidigare nedskärningarna har varit permanenta sådana. Nedskärningarna leder till att utbildningsutbudet minskar och deltagaravgifterna ökar samt till andra åtgärder för att anpassa verksamheten.

Vid sidan av nedskärningarna föreslår regeringen tilläggsfinansiering för folkhögskolornas läropliktsutbildning, vilket är bra. Folkhögskolorna har goda möjligheter att stärka integrationen, och utbildningsresurserna bör tryggas också i fråga om dem som överskridit integrationstiden. Det vore också välkommet om den integrationsutbildning för mammor som sköter sina barn hemma som enligt planerna ska inrättas under arbets- och näringsministeriet, skulle överföras till undervisnings- och kulturministeriet så att den därmed kunde bli en del av det befintliga utbildningsinnehållet i fritt bildningsarbete som tryggar kunnskap och kontinuitet.

Det fria bildningsarbetet erbjuder också öppna högskolestudier på flera orter där det annars inte finns något högskoleutbud. Det fria bildningsarbetet främjar till exempel äldres rörlighet, bekämpar ensamhet och stärker gemenskapen. De föreslagna nedskärningarna måste slopas.

Kulturbranschen

Konst och kultur är en central del av det finska samhället. Förutom konstens och kulturens uppenbara och obestridda egenvärde har de också betydande positiva multiplikatoreffekter på hälsa och välfärd, ekonomin, sysselsättningen och skatteinkomsterna samt på social stabilitet och delaktighet. Investeringar i konst och kultur lönar sig och ger mångdubbel nytta i förhållande till de medel som investerats.

Vi är mycket oroad över krympande resurserna inom kultursektorn. Tyvärr har regeringen inte följt den parlamentariska överenskommelsen som förhandlats fram gällande kultursektorn, utan nedskärningen kommer att öka med ytterligare fyra miljoner euro. En del av de sakkunniga har direkt påpekat att det på grund av de föreslagna nedskärningarna i kultursektorn och statsunderstöden blir svårare att driva verksamhet inom kultur- och konstbranschen. Branschen har ännu inte återhämtat sig från restriktionerna under coronatiden och behöver positiva satsningar. Även om nedskärningarna i kulturen till sitt eurobelopp är små, har de stor inverkan på verksamhetsförutsättningarna inom kultursektorn. Utan tillräckliga anslag kan konstens och kulturens livskraft inte tryggas och tillgängligheten till konst och kultur kan inte förbättras.

Branschen påverkar sysselsättningen positivt och stärker människornas välbefinnande. Den finländska kulturpolitikens linje har länge varit att säkerställa tillgången och tillgängligheten till kultur. Kulturen tillhör alla och främjar känslan av jämlikhet och sammanhållning i samhället, för-

Utlåtande KuUU 6/2023 rd
Avvikande mening 2

utsatt att alla har en faktisk möjlighet att delta i det gemensamma kulturlivet, oberoende av tillgångar och bostadsort.

De Gröna vill slopa nedskärningarna inom kulturektorn. I stället för nedskärningar bör man satsa på kultur genom att öka konstnärstipendierna och inleda ett försök med konstnärslön. Kulturens verksamhetsförutsättningar och tillgänglighet förbättras genom att man utvidgar modellen med utställningsarvode till privata gallerier, riktar stöd för kulturen till glesbygden och inrättar en riskfond för konst- och kulturfestivaler.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 8.11.2023

Inka Hopsu gröna

Utlåtande KuUU 6/2023 rd Avvikande mening 3

Avvikande mening 3

Motivering

Centerns grupp i kulturutskottet grundar sin analys på skrivningarna i regeringsprogrammet och huruvida de löften som avgetts där uppfylls i budgetpropositionen för 2024 och planen för de offentliga finanserna 2024—2027.

Utbildning är människans viktigaste kapital, ända från småbarnspedagogiken till högskoleutbildning och livslångt lärande. Alla har rätt till högklassig och jämlik utbildning oberoende av hushållets förmögenhet eller postnummer. Utöver undervisning och forskning har utbildningen och dess tillgänglighet en viktig betydelse för regionernas företagsverksamhet, sysselsättning och livskraft i hela Finland.

Den finländska grundskolan har varit en framgångssaga. Den har ökat barns och ungas förutsättningar för livet och stött hemmens fostrande uppdrag. Grundskolan har också lagt grunden för Finlands framgång som nation. Men allt är ändå inte som det ska i skolorna i vårt lilla land. Inlärningsresultaten har försämrats. Utbildningen går fortfarande kraftigt i arv i 2020-talets Finland. Skillnaderna mellan skolorna ökar. Utbildningsnivån bland unga vuxna har sjunkit. Det finns de som mår dåligt i skolan.

Man måste bedöma var grundskolan har lyckats och vad som kan förbättras. Därefter måste man vidta åtgärder i en korrigerande riktning, antingen framåt eller vid behov också bakåt. En bra skola och utbildning kan vara avgörande för att komma på rätt väg för resten av livet.

Man får inte tillåta att grundskolorna och deras undervisning differentieras. Skolavhopp måste förebyggas i tid. Samarbetet mellan hemmet och skolan måste utvecklas ytterligare. Barnens och de ungas välbefinnande måste stödjas på bred front och mångprofessionellt. Kompetensen hos yrkesutbildade personer inom fostran och undervisning att i ett tidigt skede identifiera barns och ungas problem måste stärkas.

Mobbning och våld i skolan måste stoppas. Det måste säkerställas att programmen för förebyggande av mobbning används och är fungerande i alla läroanstalter. Inläringen av emotionella färdigheter och sociala färdigheter måste stärkas i undervisningen.

Lärarna ska ges möjlighet att sköta sina grundläggande uppgifter på ett bra sätt. Skolorna behöver arbetsro i stället för kontinuerliga reformer.

De allt mindre årskullarna skapar utmaningar för servicenätet inom utbildningen. Man måste dock finna lösningar som tryggar det mänskliga kapitalet och jämlika utbildningsmöjligheter i hela landet. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid utbildningens övergångsskeden och utbildningens grundläggande uppgift — bildning.

I den budget för 2024 som regeringen Orpo gjort upp anvisas en stödfinansiering på 200 miljoner euro för arbetet med jämlikhet, timökningen i naturvetenskapliga ämnen och elev- och studeran-

Utlåtande KuUU 6/2023 rd Avvikande mening 3

devärd, men samtidigt minskar kommunernas statsandelsfinansiering i och med indexnedskärningen. Också nedskärningarna i statsunderstödet för fritt bildningsarbete och undervisnings- och kulturministeriet slår hårt mot kommunernas bildningsväsende. Regeringens målsättningar är i sig goda, men de sammantagna åtgärderna med vilka målen ska uppnås driver kommunerna till byråkratiska projektansökningar och till nedskärningar i verksamheten i och med att inkomsterna minskar. Det vore mer ändamålsenligt att den statliga finansieringen riktas till kommunernas basfinansiering för att kommunerna ska kunna använda sina resurser för det arbete som förutsätts i lagen i stället för på projektansökningar.

Fritt bildningsarbete

Regeringen skär i finansieringen till yrkeshögskolorna, sommaruniversiteten, folkhögskolorna och andra aktörer inom det fria bildningsarbetet. Det här är kortsiktigt. Vuxenutbildningsstödet har också hamnat på samma lista över kortsiktiga nedskärningar.

När arbetslivet förändras är det viktigt att ge möjlighet att utbilda sig för nytt arbete eller uppdatera sitt kunnande. Utbudet av folkhögskolor och sommaruniversitet har gjort det möjligt för många att byta bransch och stärka det kunnande som behövs i arbetet. Studier är alltid till nytta, oberoende om man vill utveckla sitt eget kunnande eller bilda sig.

Läroanstalterna inom det fria bildningsarbetet är på många orter de enda platser som erbjuder studier på ett rimligt avstånd. Nedskärningarna är skadliga för små läroanstalter i små kommuner och minskar invånarnas möjligheter att utbilda sig.

Nivån på studiepenningen bör höjas och nedskärningarna återkallas

Regeringen Orpos nedskärningar drabbar sammantaget i synnerhet unga och studerande. Studiepenningen är ett direkt stöd till de studerande, och de sakkunniga som hörts i kulturutskottet anser att studiepenningen är ett bra incitament för att främja de studerandes studier. Finländska studerande blir klara med sina studier relativt sett senare än studerande i andra OECD-länder. Studiepenningens indexfrysning strider mot regeringens mål.

Genom att slopa indexfrysningen och måttligt höja studiepenningen kan vi stödja utexamineringen av studerande och stärka finländarnas kompetens. De studerande ska ha möjlighet att koncentrera sig på studierna och avlägga examina inom utsatt tid.

Det uppsökande ungdomsarbetet och ungdomsverkstäderna

I programmet för Petteri Orpos regering ville man satsa på att förebygga utslagning bland unga. Detta mål uppnås inte när tjänsterna för de mest utsatta ungdomarna skärs ned. Det äventyrar ordnandet av högklassiga tjänster och lämnar tusentals unga utanför tjänsterna.

Inom det uppsökande ungdomsarbetet och verkstadsverksamheten har man redan länge gjort ett gott arbete särskilt i fråga om de unga som löper risk för utslagning eller som redan har marginaliserats. Regeringens nedskärningar slår hårt mot en välfungerande modell och praxis och leder till att de ungas utanförskap och ensamhet ökar och sysselsättningen försämras samt till att utslag-

Utlåtande KuUU 6/2023 rd
Avvikande mening 3

ningen och problemen med den psykiska hälsan ökar. Överföringen av de unga till andra tjänster medför nya kostnader för sysselsättningen och social- och hälsovårdstjänsterna. Det skulle inte ge samhället sådana besparingar som eftersträvas. I värsta fall faller den unga personen helt utanför hjälpsystemet och priset på det skulle vara alltför högt både mänskligt och ekonomiskt sett.

Motion och idrott

Regeringens mål är att få finländare i alla åldrar att röra på sig mer. Vi kan säkert alla omfatta detta viktiga mål. Därför kan vi inte godkänna de nedskärningar i anslagen för byggande av idrottsanläggningar (-3,3 miljoner euro), föreningsstöd (-1,8 miljoner euro), idrottsutbildningscenter (-1,5 miljoner euro) och understöd till idrottsorganisationer (-1,3 miljoner euro) som föreslås i budgetpropositionen för 2024. Regeringen har reserverat 20 miljoner euro i budgeten för ett separat program, Mer motion i Finland. Vi föreslår att ovan nämnda besparingar ersätts från de medel som riktas till programmet Mer motion i Finland.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 8.11.2023

Hanna Kosonen cent
Markku Siponen cent

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 4

Avvikande mening 4

Motivering

Allmänt

Inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde finns det fortfarande ett starkt behov av åtgärder för återhämtning från coronapandemin, såväl inom småbarnspedagogiken och utbildningen som inom kultursektorn, idrottssektorn och ungdomsarbetet. De sakkunniga inom barnets rättigheter har konstaterat att coronatiden har haft sådana konsekvenser för barns och ungas välbefinnande att vi måste vara beredda på att åtgärder för återhämtningen från pandemin behövs under en längre tid. Tillräckliga åtgärder för återhämtningen från samhälleliga kriser är också viktiga för jämlikheten i utbildningen och för att höja utbildnings- och kompetensnivån.

När det gäller att hantera följderna av coronapandemin och den ökade ojämlikheten spelar inte bara social- och hälsovårdstjänsterna en särskilt viktig roll, utan också tjänsterna inom småbarnspedagogik och utbildning samt ungdomsarbetet och det arbete som organisationerna utför. Särskilt viktiga är också de kultur- och motionstjänster som finns att tillgå för såväl barn som vuxna oavsett bakgrund. Jämlikheten i utbildningen för barn och unga minskar också när eftervården inom barnskyddet och den yrkesinriktade rehabiliteringen försvagas.

Coronakrisen påverkade barn och unga på olika sätt och problemen hopade sig i många familjer. Nu är det inte läge att öka ojämlikheten, men undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde drabbas bland annat av nedskärningarna i social- och utkomstskyddet, eftersom de också påverkar barns och ungas välbefinnande och möjligheten att utbilda sig under hela livet. Det livslånga lärandet försvåras dessutom av nedskärningarna i det fria bildningsarbetet och slopandet av vuxenutbildningsstödet.

Det effektivaste sättet att ingripa i brott som begås av barn och unga är genom tillräckliga resurser för barnskyddet och ungdomsarbetet samt genom samarbete mellan hemmet och skolan och genom att ingripa i ojämlikheten. Också därför måste en tillräcklig finansiering av det uppsökande ungdomsarbetet och verkstadsverksamheten tryggas. Dessutom måste man se till att tjänsterna för barn och unga fungerar över förvaltningsgränserna för att ingen ska hamna utanför samhällets skyddsnät. När nedskärningarna drabbar de mest utsatta barnen och ungdomarna blir det också omöjligt att förebygga sådan utsatthet som sträcker sig över generationerna.

Kompetens- och utbildningsnivån stiger inte utan tillräcklig basfinansiering för högskolorna. Satsningar på grundforskning är väsentliga för undervisningens kvalitet och utveckling i en tid med snabba förändringar.

Fritt bildningsarbete

Nedskärningarna i statsandelarna drabbar i synnerhet det fria bildningsarbetet. Statsandelarna för fritt bildningsarbete minskas med 20,5 miljoner euro om man jämför med budgeten för 2023. Det slår väldigt hårt mot läroanstalterna inom det fria bildningsarbetet.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 4

Det fria bildningsarbetet spelar en viktig roll i det finländska utbildningssystemet. Det fria bildningsarbetet omfattar olika läroanstaltsformer, det vill säga medborgarinstitut, folkhögskolor, sommaruniversitet, studiecentraler och idrottsutbildningscenter.

Den minskade finansieringen kan inte kompenseras med deltagaravgifter, eftersom många efter så stora höjningar inte längre har råd att delta i utbildning. Avgifterna gör redan nu att tröskeln för i synnerhet låginkomsttagare att delta i kurser är hög. En höjning av avgifterna strider också starkt mot grundidén med fritt bildningsarbete, eftersom det fria bildningsarbetet strävar efter att främja den regionala tillgängligheten och jämlikheten i utbildningen. Det statliga stödet är viktigt för att läroanstalterna inom det fria bildningsarbetet ska kunna erbjuda kurser som är förmånligare än motsvarande som ordnas av privata aktörer. Nedskränkningarna i utbildningen inverkar allra mest på det fria bildningsarbetets läroanstalter i små kommuner.

År 2021 studerade över 1,1 miljoner personer vid läroanstalter inom fritt bildningsarbete. Kurserna är populära, innehållsmässigt mångsidiga och kan på ett heltäckande sätt svara på behoven hos människor i olika livssituationer. Enligt lagen är uppdraget för fritt bildningsarbete att i enlighet med principen om livslångt lärande ordna utbildning som stöder ett enhetligt samhälle, jämlikhet och aktivt medborgarskap.

Läroanstalterna inom fritt bildningsarbete är de största aktörerna inom vuxenutbildning i Finland. De är viktiga aktörer när det gäller att möjliggöra livslångt lärande i hela Finland. Också barn och unga omfattas av det fria bildningsarbetet. Till exempel har idrottsutbildningscentren ungefär 1,4 miljoner kundbesök varje år. Omkring 740 000 av dessa görs av barn och unga.

Regeringens nedskränkningar i utbildningen inom det fria bildningsarbetet drabbar alltså alla åldersklasser och människor i mycket olika livssituationer, såväl barn, sysselsatta, arbetslösa som pensionärer. Med tanke på det livslånga lärandet och lika möjligheter till livslångt lärande är det väsentligt att läroanstalterna inom det fria bildningsarbetet i nuläget når ut till väldigt många andra än enbart högskoleutbildade.

Läroanstalterna inom fritt bildningsarbete upprätthåller människornas funktionsförmåga och psykiska hälsa, och de förebygger marginalisering. Vuxenutbildningens betydelse ökar i samband med att arbetslivet förändras i allt snabbare takt. Vid det fria bildningsarbetets kurser lär sig många bland annat viktiga nya färdigheter för att kunna möta det föränderliga arbetslivet och dess krav. Läroanstalterna kan på ett mycket kostnadseffektivt sätt erbjuda flexibla utbildningsvägar för såväl personer i arbetslivet som arbetslösa. För pensionärer ger deltagandet i utbudet inom det fria bildningsarbetet möjligheter att upprätthålla funktionsförmågan, delaktigheten och välbefinnandet, vilket i sin tur minskar efterfrågan på social- och hälsovårdstjänster. Läroanstalterna inom fritt bildningsarbete och deras tillräckliga resurser är alltså också en viktig del av sysselsättningspolitiken och främjandet av välfärden.

De har en viktig roll också när det gäller integrationen av invandrare. Det gäller till exempel språkutbildning och annan utbildning som berör arbetslivsfärdigheter. Vid läroanstalter inom fritt bildningsarbete har invandrare också goda möjligheter att bekanta sig med andra människor, vilket främjar integrationen.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd Avvikande mening 4

Slopandet av vuxenutbildningsstödet

Utöver nedskärningarna i det fria bildningsarbetet försvåras förutsättningarna för livslångt lärande väsentligt av att vuxenutbildningsstödet slopas från och med den 1 augusti 2024.

Avskaffandet av vuxenutbildningsstödet hotar att förvärra bristen på arbetskraft inom social- och hälsovårdstjänsterna samt fostrings- och utbildningssektorn. Inom social- och hälsovården utbildar sig till exempel närvårdare med hjälp av vuxenutbildningsstöd till sjukskötare och inom fostrings- och utbildningsbranschen använder man sig av vuxenutbildningsstöd till exempel för att bli lärare och speciallärare inom småbarnspedagogiken. Enligt Sysselsättningsfondens statistik skaffade sig 6 364 personer från andra branscher en utbildning inom social- och hälsovården med hjälp av vuxenutbildningsstöd år 2022. Bland dem som redan hade en utbildning inom social- och hälsovårdsbranschen vidareutbildade sig 3 572 personer med hjälp av stödet. Avskaffandet av vuxenutbildningsstödet gör det alltså bara inom social- och hälsovårdsbranschen omöjligt för cirka 10 000 personer att utbilda och vidareutbilda sig inom områden som lider brist på arbetskraft.

Inom dessa områden är lönenivån sådan att det inte är realistiskt att tro att människor kan vidareutbilda sig med egna pengar eller ta lån för detta ändamål.

Avskaffandet av vuxenutbildningsstödet motiveras till exempel med att det används av högutbildade personer och att det inte riktas rätt i sin nuvarande form. Situationen inom social- och hälsovården och fostrings- och utbildningssektorn visar dock att vuxenutbildningsstödet också riktas till branscher som har brist på arbetskraft och att slopandet av stödet förvärrar situationen inom dessa branscher. I stället för att försvåra någons studier bör man undanröja hindren för dem som inte studerar. För att undanröja hindren för livslångt lärande och bättre än i nuläget möjliggöra jämlika möjligheter till studier är det bland annat viktigt att bättre identifiera inlärningssvårigheterna hos personer i arbetsför ålder och stärka stödet till dem.

Tillräcklig finansiering för högskolornas nybörjarplatser

I programmet för Petteri Orpos regering utlovas att regeringen förbinder sig att öka antalet nybörjarplatser vid högskolorna. Enligt regeringsprogrammet riktas nya nybörjarplatser särskilt till tillväxtcentrum och områden med ett lågt antal nybörjarplatser i förhållande till antalet unga samt till branscher och områden där det förväntas uppstå betydande brist på arbetskraft.

Regeringen har till exempel förbundit sig att öka antalet nybörjarplatser vid universiteten för lärare inom småbarnspedagogik. Enligt regeringsprogrammet ska varje år minst 1 400 nya lärare inom småbarnspedagogiken utbildas så att behovet inom båda nationalspråken beaktas. Dessutom utlovas bland annat att antalet nybörjarplatser för personalen inom social- och hälsovården på båda nationalspråken ökas med beaktande av utbildningens kvalitet. Det här gäller särskilt de yrken och områden där det råder störst brist på arbetskraft. Det handlar om bra målsättningar för att lösa bristen på kompetent arbetskraft inom olika branscher och om att höja utbildningsnivån.

Vid budgetmanglingen hösten 2023 beslutade regeringen att anvisa 11,7 miljoner euro 2024 för att öka antalet nybörjarplatser vid högskolorna. Under hela regeringsperioden uppgår finansie-

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 4

ringen till 41 miljoner euro. Finansieringen är helt otillräcklig om regeringsprogrammets mål att öka antalet nybörjarplatser ska nås. Om nybörjarplatserna inte kompenseras fullt ut till högskolorna är det fråga om en nedskärning i utbildningen.

Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene har bedömt att yrkeshögskolornas basfinansiering måste få ett tillägg av engångsnatur på 20 miljoner euro för att antalet nybörjarplatser ska kunna hållas på nuvarande nivå också under de kommande fyra åren.

Också universitetens basfinansiering behöver stärkas för att utbildningsnivån för de unga årskullarna ska kunna höjas. Med tanke på utbildningens kvalitet är det problematiskt att priset på en examen har sjunkit med över 20 procent under de senaste 10 åren. Finlands universitetsrektors råd Unifi har uppskattat att kostnaden per nybörjarplats är i genomsnitt 10 000 euro, och betydligt högre inom flera utbildningsområden.

Det behövs så mycket fler nybörjarplatser att antalet studerande inte kan höjas enbart genom att man ökar marginalkostnaderna per nybörjarplats. För att målet ska nås behövs det också en långsiktig finansieringsplan.

Regeringen minskar 12 miljoner euro i yrkeshögskolornas basfinansiering. Nedskärningen baserar sig på överföringen av ersättningar för social- och hälsovårdspraktik. Med den summan skulle man kunna utbilda cirka 450 nya proffs inom social- och hälsovården. Regeringen bör alltså ge yrkeshögskolorna all tilläggsfinansiering för att öka antalet nybörjarplatser, så att ens konsekvenserna av denna nedskärning kan kompenseras.

Regeringens tilläggsfinansiering är dock avsedd att räcka till exempelvis för att öka antalet nybörjarplatser i utbildningen för lärare inom småbarnspedagogiken vid universiteten. I regeringsprogrammet har man dessutom lovat att också behoven inom de landskap som har mycket export och industri ska beaktas när finansieringen för nybörjarplatser riktas.

FoUI-finansiering

Regeringen har förbundit sig att genomföra den parlamentariska FoUI-arbetsgruppens förslag om hur Finlands forsknings- och utvecklingsutgifter ska höjas till fyra procent av bruttonationalprodukten före 2030. Regeringen följer dock inte den parlamentariska överenskommelsen om hur finansieringen ska riktas. Finansieringen riktas till företag, medan den långsiktiga vetenskapliga forskningen får alldeles för lite finansiering. I ökningarna av FoUI-finansieringen måste man satsa mer på basfinansieringen av högskolorna och på grundforskningen. Budgetpropositionen för 2024 lovar inte direkt höja universitetens basfinansiering, trots att man i regeringsprogrammet lovar sörja för högskolornas basfinansiering. Också den offentliga finansieringens genomslag är störst när den riktas till grundforskning.

FoUI-finansieringen ska hjälpa forskarna att koncentrera sig på forskningsarbete i stället för att hela tiden behöva ansöka om finansiering. Finansieringen är också viktig med tanke på vetenskapens kvalitet och genomslag. Den fria forskningens andel av den finländska forskningen är internationellt sett liten. Att hålla fast vid vetenskapens egenvärde är en viktig princip för forskningens och undervisningens bredd och utveckling.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 4

Viktigt med tanke på FoUI-verksamheten är också att svara på bristen på kompetent arbetskraft och på utbildningen av doktorer. År 2024 inleds ett pilotprojekt för doktorsutbildning som syftar till att utveckla doktorsutbildningen. Pilotprojektets goda mål kan dock inte uppnås utan tillräcklig finansiering, men enligt sakkunniga är de satsningar som föreslås i budgetpropositionen helt otillräckliga.

Studiestöd och de studerandes försörjning

Enligt regeringsprogrammet görs det under 2024—2027 inga indexjusteringar i grundtrygghetsförmånerna, vilket också medför att studiepenningen fryses till 2023 års nivå och villkoren för bostadsbidraget skärps. Det minskar avsevärt de studerandes disponibla inkomster.

Studiestödssystemet bör utvecklas utifrån den studiepenningsdominerade modellen för att ge studerande, oavsett bakgrund, möjlighet att fokusera på studierna i stället för att ständigt tvingas oroa sig över sin försörjning. I nuläget lever många studerande under fattigdomsgränsen. De studerande är den enda grupp som förutsätts ta lån till exempel för att köpa mat och betala elräkningen.

Regeringen bidrar till en mer lånebetonad modell, och det kommer sannolikt att leda till att allt fler arbetar allt mer vid sidan av studierna och att fler håller ett mellanår efter att de tagit examen från andra stadiet. Det förlänger ytterligare tiden för avläggandet av utbildning. Det är inte lockande att ta lån i ett läge där det är väldigt osäkert om man får jobb efter studierna och där den framtida räntan på banklån är oviss. Stora studielån försvårar också till exempel möjligheterna att få bostadslån, om ekonomiskt stöd inte fås någon annanstans. Det här ökar ojämlikheten och skillnaderna i förmögenhet.

Undersökningar visar att viljan att ta lån är kopplad till den studerandes socioekonomiska bakgrund. Att ta lån är en större risk för dem som saknar ett ekonomiskt skyddsnät. Alla högskoleutbildade utexamineras inte heller inom branscher med god lön. Särskilt lönenivån inom kvinnodominerade branscher släpar fortfarande efter mycket i förhållande till utbildningsnivån. En allt större tyngdpunkt på lån och den redan kraftiga skuldsättningen under studietiden lockar inte studerande till de branscher där det råder stor brist på arbetskraft, såsom småbarnspedagogiken och social- och hälsovården.

En större tyngdpunkt på lån leder också till att de studerande skuldsätter sig i allt snabbare takt. Studielånestocken har fördubblats sedan 2017. Dessutom har köpkraften för studiepenningens del minskat med ungefär 100 euro. Situationen förvärras kraftigt av att levnadskostnaderna och räntorna har stigit mycket under den senaste tiden. Många har så stora studielån när de utexamineras att det exempelvis kan påverka deras möjligheter att få bostadslån.

I Finland går högskoleutbildningen fortfarande i arv och ökad betoning på lån under studietiden kommer sannolikt att ytterligare stärka den här utvecklingen. Det innebär ytterligare ökad ojämlikhet inom högskoleutbildningen.

Det är oroväckande vanligt att studerande lider av psykisk ohälsa. Det har under de senaste åren gjorts ett flertal ändringar i studiestödet och effekterna av dem borde utvärderas ordentligt. Kri-

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 4

sen med den psykiska hälsan kan inte lösas enbart genom att utöka mentalvårdstjänsterna, utan man måste också ta itu med de samhälleliga orsakerna till psykiska problem, såsom osäker och svag utkomst. De studerandes utkomst och psykiska hälsa stärks genom att studiepenningen höjs, inte genom att deras skuldsättning ökas.

Internationella studerande

Den planerade läsårsavgiften för studerande från länder utanför EU och EES, som till fullo ska täcka studierna för dessa studerande, kommer enligt universitetens bedömningar att inverka negativt på antalet internationella studerande. Det är alltså inte realistiskt att förvänta sig att antalet internationella talanger ökar. Den här typen av läsårsavgift strider också mot kärnan i den finska utbildningspolitiken, det vill säga utbildning på lika villkor för alla. Beslutet kommer att inskränka i synnerhet möjligheterna för internationella studerande som kommer från förhållanden med låga inkomster att studera i Finland.

Målen som ställts upp för FoUI-verksamheten uppnås inte heller utan internationella experter.

Kultur

Coronapandemin drabbade olika aktörer på olika sätt. Kulturbedriften återhämtar sig dock fortfarande från coronapandemin, och kommer att göra det länge. Även om branschen fortfarande är i behov av åtgärder för återhämtningen från pandemin, riktar regeringen nedskärningar på fyra miljoner euro till statsunderstöden för kultur år 2024. Det skiljer sig betydligt från den finansieringsnivå som man parlamentariskt kommit överens om 2022. Nedskärningarna riktar till exempel till utveckling av den kommunala och regionala kulturverksamheten, understöd för reparation av föreningshus samt understöd till vänskapsföreningar.

Det enda sättet för att de kreativa branscherna ska bibehålla sin livskraft och mångsidighet är genom att sörja för att de är tillgängliga. Det gäller såväl dem som upplever kultur som dem som skapar kultur. Nedskärningarna i utkomstskyddet för arbetslösa inverkar på vilken bakgrund och livssituation man kan ha för att ha möjlighet att arbeta inom kulturbranschen.

Många anställda inom kulturbranschen har korta anställningsförhållanden som frilansare, självsysselsatta eller med stipendier. Branschen är på många håll sådan att det helt enkelt inte finns fasta anställningar på heltid, och mellan de korta jobben måste man vara beroende av utkomstskydd för arbetslösa.

Regeringen har för avsikt att fördubbla arbetsvillkoret från ett halvt år till ett år. Det här slår hårt mot många av dem som har korta jobb inom kulturbranschen och deras möjligheter att få inkomstrelaterad dagpenning. Samtidigt blir det svårare att få ett stadigvarande jobb när ogrundade visstidsanställningar på upp till ett år tillåts och uppsägningar av personliga skäl underlättas. Också regeringens mål som gäller inkomstbaserade arbetsvillkor försvagar den kreativa branschens möjligheter till inkomstrelaterad dagpenning. Ställningen för dem som arbetar inom kultursektorn försämrats ytterligare av att det skyddade beloppet som ingår i utkomstskyddet för arbetslösa och det tillägg som gjordes till barnbidraget slopas.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd

Avvikande mening 4

Motion och idrott

Regeringsprogrammet innehåller många åtgärder som syftar till att öka motionen och den fysiska aktiviteten inom alla åldersgrupper. I anslutning till det ska det i enlighet med regeringsprogrammet genomföras ett förvaltningsövergripande program, Mer motion i Finland, för vilket regeringen har reserverat 20 miljoner euro i budgeten för 2024. Samtidigt minskar anslagen för den grundläggande verksamheten inom statens idrottsväsende för 2024, och anslagen fortsätter att minska i takt med att regeringsperioden framskrider.

Med tanke på den regionala jämlikheten i idrottsmöjligheterna och främjandet av en fysiskt aktiv livsstil för alla, oberoende av bakgrund, är det motsägelsefullt att man riktar nedskärningar till idrottsorganisationernas verksamhet, byggandet av idrottsanläggningar, föreningsverksamhet och idrottsutbildningscentrens finansiering. Alla de här är viktiga för att trygga motionsaktiviteter med låg tröskel i hela landet.

Ungdomar

Uppsökande ungdomsarbete utförs i de flesta kommuner i Finland och via det når man till exempel unga som har avbrutit sina studier eller annars riskerar att falla utanför samhällets skyddsnät. Det uppsökande ungdomsarbetet hjälper unga att bli självständiga och få det stöd och de tjänster som behövs. Många unga behöver hjälp med livskompetens och för att komma in på arbetsmarknaden eller utbildning. Det uppsökande ungdomsarbetet är alltså en viktig aktör när det gäller att nå och hjälpa unga som riskerar att marginaliseras. Det har en viktig roll också när det gäller att lösa problem med den psykiska hälsan eftersom man via det uppsökande ungdomsarbetet kan hänvisa de unga till tjänster som erbjuder hjälp.

Verkstadsverksamhet erbjuds i cirka 90 procent av kommunerna i Finland och vanligen är det en kommun, organisation eller stiftelse som ordnar verksamheten. De vanligaste tjänsterna som verkstäderna erbjuder är arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, arbetsprövning, lönesubventionerat arbete och social rehabilitering. Verkstadsverksamheten har en viktig roll i att hjälpa de unga att få sin vardag att fungera bättre, att komma vidare i livet och att få sysselsättning. Läroplikten kan också fullgöras i verkstadsverksamhet. Det här är inte möjligt utan tillräckliga resurser.

Finansieringen av det uppsökande ungdomsarbetet och verkstadsverksamheten påverkas i statsbudgeten 2024 av att den tilläggsfinansiering som de senaste åren beviljats på grund av coronapandemin nu upphör. Det försvårar den ekonomiska situationen så mycket att till exempel det uppsökande ungdomsarbetet riskerar upphöra i flera kommuner. Också för dem vars barn- och ungdom starkt har präglats av coronaåren är det viktigt att det uppsökande ungdomsarbetet och verkstadsverksamheten får tillräcklig finansiering. De ungas välbefinnande differentieras kraftigt och uppsökande ungdomsarbete och verkstadsverksamhet har en viktig roll när det gäller att stoppa detta fenomen. Åtgärder för att främja återhämtningen från coronapandemin kommer att behöva riktas till barn och unga under en längre tid, och tillräckliga resurser måste anvisas för det här.

Utlåtande KuUU 6/2023 rd
Avvikande mening 4

Avvikande mening

Jag föreslår

att moment 29.10.31 ökas med 21 000 000 euro för finansiering av läroanstalter inom fritt bildningsarbete och att moment 29.91.51 ökas med 9 000 000 euro för finansiering av uppsökande ungdomsarbete och verkstadsverksamhet, och

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 8.11.2023

Veronika Honkasalo vänst